

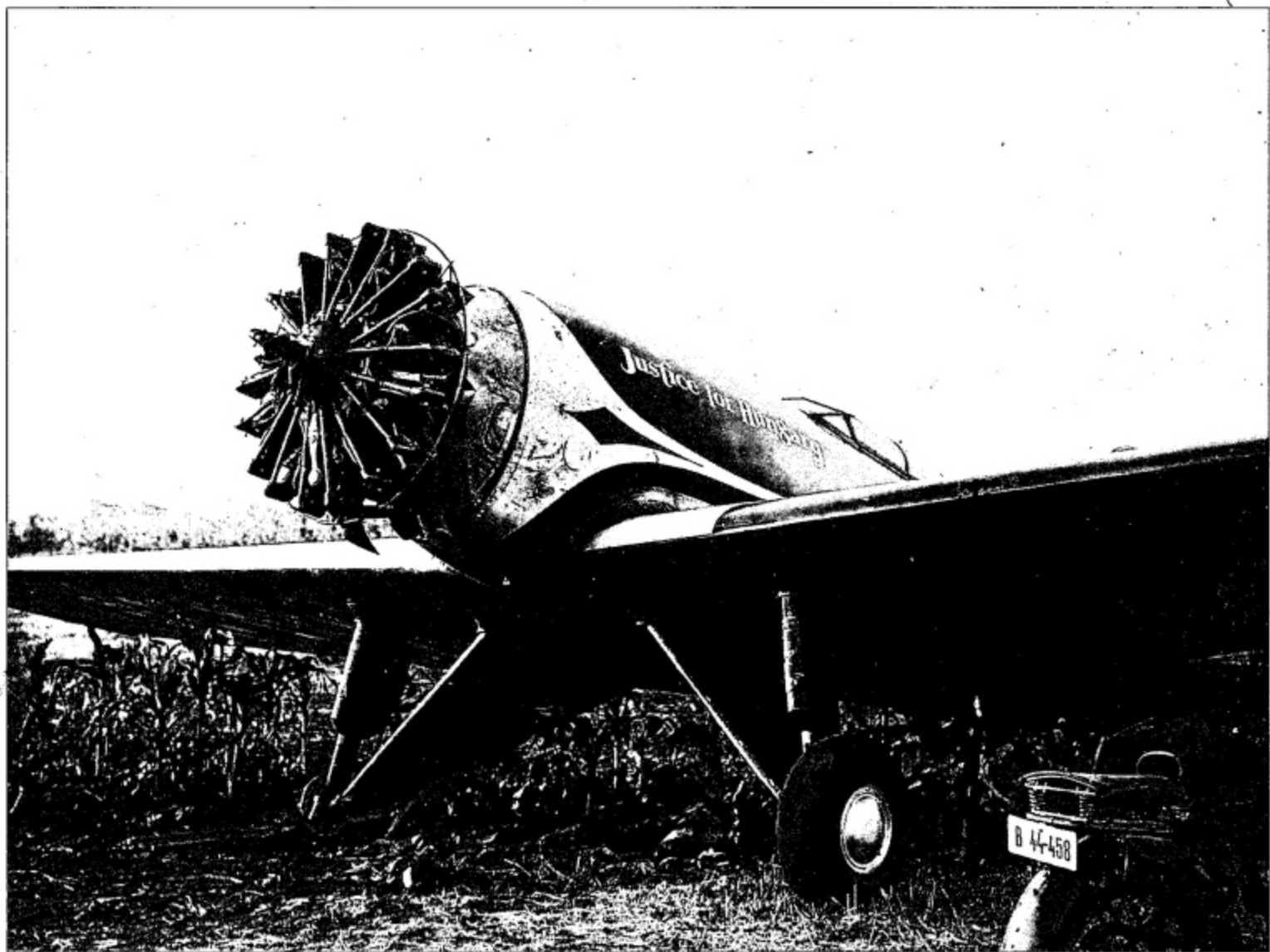
BAJAI HONPOLGÁR

Várostörténeti és Környezetvédő lap

2001. május

XII. évfolyam 5. (127.) szám

Ára: 100 Ft

Az óceánt átrepülő gép a kényszerleszállás után

Egy különös sorsú hagyaték: MAGYAR SÁNDOR ÓCEÁNREPÜLŐ BAJAI RELIKVIÁI

A Bajai Honpolgár januári számában, cikket írtam Endresz György és Magyar Sándor pilótákról. Céлом a méltatlanul feledésbe merült 1931-es magyar óceánrepülés emlékének felidézése volt; a

szereplők további sorsának követése túl lépett volna az írás keretén. Ez egyébként Magyar esetében — irodalmi adatok hiányában — nem lett volna lehetséges. Aligha várható, hogy egy kisvárosban

havonta megjelenő folyóirat közleménye nyomán jelentkeztek olvasó, aki értékes adatokat tudna szolgáltatni egy hetven éve megszakadt történet folytatásához. Néha azonban a kis valószínűségű ese-

Vezetendő 160 f.

51		TÁVIRAT			
Vezeték száma: <i>telefon</i>		<i>Löld Martin</i>			
Felvette: <i>H</i>		<i>Batavien</i>		Küldött:	
<i>H. Bau. 1520</i>		<i>Flondrie</i>		Küldött:	
A távirat...		Küldött...		Küldött...	
<i>Haribot iracu</i>		91		15 15 13/48	
<p><i>Elindultunk a Jón segítségével holnap a vendéglátásra a pesten hramak mindnyájukat a város iskoláiban</i></p>					

780. sz. nyomtatvány, Kézbesítendő távirat. 1891. I. z. 50 z. = 4000 tömb, 1 ivan 8. gy. p. Közteljesi nyomatda r.t., Bpest.

A távirat, melyet Magyar Sándor a felszállás előtt küldött el édesanyjának és sógorának

mények is bekövetkeznek. Pár nappal a lap megjelenése után megszólalt telefonon. A hívó – egyébként régi ismerősöm — dr. Fraknoi Henrikné, meglepő dolgot mondott el. A cikkben szereplő Magyar Sándor a nagybátyja volt, és több relikviát is őriz az óceánrepülő hagyatékából. Kiderült, hogy Magyar Sándorra vonatkozó legteljesebb dokumentum-gyűjtemény bizonyára a Fraknoi család birtokában van. A század nagy magyar aviatikusának élettörténetét most megkíséreljük unokahúga visszaemlékezése és a gondosan megőrzött gyűjtemény alapján kiegészíteni.

Térjünk vissza a történethez. A légi út hőseit a mátyásfüldi repülőtéren kívánták köszönteni, ez azonban a bicskei kényeszerleszállás miatt megghiúsult. A fogadási ünnepséget későbbi időpontban a Hősök terén tartották meg. Az ünneplésből mind az ország népe, mind a közélet kiválóságai kivették a részüket. A fogadóbizottság elnöke, József főherceg — a Habsburg-ház úgynevezett magyarországi ágának feje — volt. A Gellért Szállóban tartott banketten a diplomácia nagy öregje, Apponyi Albert gróf köszöntötte őket. Mikor a pilóták nyitott gépkocsija elindult a belváros felé, az Andrássy utat

előzőnlötte az ujjongó tömeg. A Várban megálltak a Sándor-palota előtt. Bethlen gróf félbeszakította a minisztertanácsot, hogy a két tisztet a csillárteremben köszöntse. A miniszterelnök adta át lord Rothermere tízezer dolláros csekkjét, melyet a brit sajtómágnás a sikeresen végre-

hajtott óceánrepülés jutalmául tűzött ki. Említsük meg a Magyar-hagyaték egy szerény darabját: a Gellért-hegy sziklájából mietszett, két oldalán megcsiszolt kőlapot. E tárgy a közember lelkesedésének meghatározó bizonyítéka. Egy szegény pesti hírlapárus fiú ajándéka, aki a kőlapra festett miniatúrán örökítette meg a dicső tett emlékét.

A nemzet napokon át a lelkesedés eufóriájában lángol. Nem lenne azonban helyes, ha azt hinnénk: túltengő nemzeti önértékünk gyújtogatja az országos örömtűzeket. A világsajtó is napokon át foglalkozik Magyar és Endresz világrekordokat megdőntő repülésével. A gratuláló távirat- és levélhalomból idézzünk két jellemző mondatot.

Lord Rothermere: „Magyarországnak minden jogcíme megvan arra, hogy őszinte büszkeség érzése töltse el két bátor fiának ragyogó teljesítményén.”

A repülés európai atyja, Louis Blériot: „Engedjék meg, hogy az öreg pilóta, aki 1909-ben első ízben repült magyar földön, legforróbb és legszívélyesebb szerencsekívánatait fejezze ki nagyszerű eredményükért, azért a rekordrepülésért, amelyet Amerika és Magyarország közt végeztek.”

Vizsgáljuk meg ezután azt, milyen elismerésben részesítette a két tisztet Horthy Miklós. A kormányzó mindkettőjüket szolgálaton kívüli századossá lépteti elő. A rangemelés mértékének megítéléséhez

*A sikeres óceánrepülés után
(Balra Szalay, középen Endresz)*

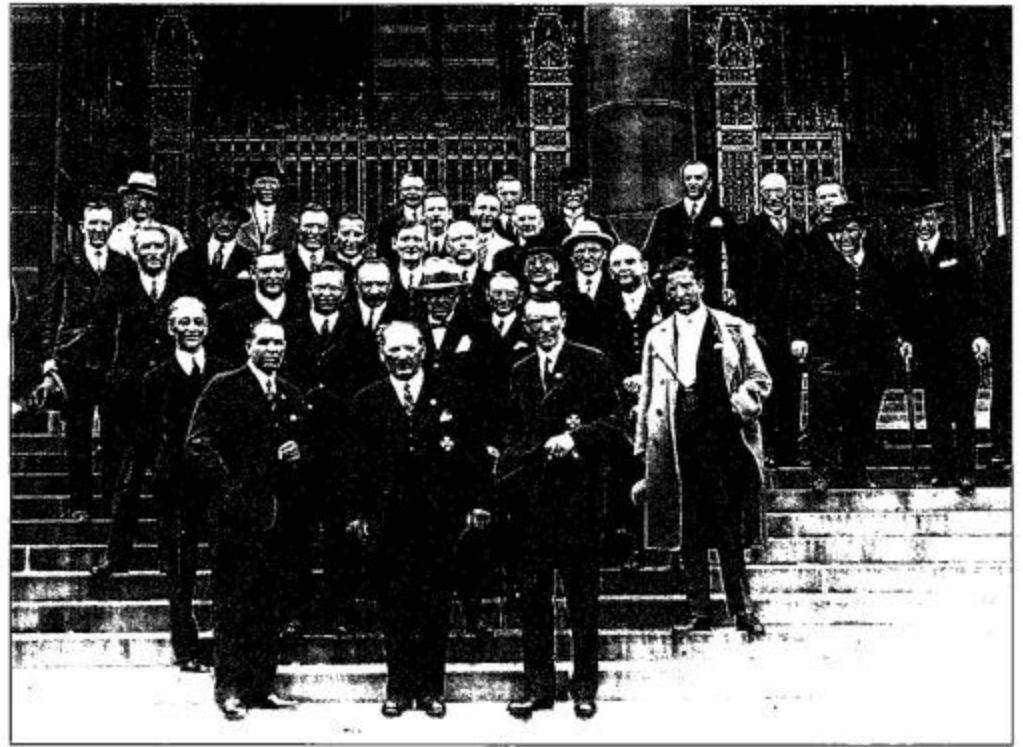

*Magyar Sándor Californiában
az óceánrepülésre vásárolt géppel*

tudnunk kell, hogy már a világháború végén Magyar hadnagyi, Endresz főhadnagyi rendfokozatot ért el. Amennyiben maradnak a katonai pályán, ekkora előrehaladást a tétlen kivárást útján is elérhetek volna. Másrészt Őfőméltósága a Magyar Érdemkereszt harmadik fokozatával tünteti ki őket. Endresz és Magyar három világrekordot döntött meg. Ezek után csak egy kérdésünk lehet: ugyan mit kellett volna tenniük, hogy a Legfőbb Hadúr mércéje szerint az első fokozatot érdemljék ki?

Vonjunk párhuzamot. 1927-ben Lindberghet, az amerikai óceánrepülőt — aki tulajdonképpen nem volt katona — Coolidge elnök ezredessé nevezi ki. A Kongresszus pedig a legmagasabb kitüntetést, a Medal of Honor szavazza meg számára. Mindkét esetben egy világra szóló tett erkölcsi elismeréséről van szó, tehát az eltérő értékelésben nem a gazdag Amerika és a szegény Magyarország közti különbség mutatkozik meg.

Az ünnepség mámore szétoszlott, és a fellegek lovagjai szembesülnek egy nagyon is hétköznapi gonddal. Miből fognak megélni? Endresznek felajánlanak a Légügyi Hivatalban egy tisztviselői állást. Javadalmazása havi 400 pengő. Összehasonlításként: Páger Antal — aki ez idő tájt még nem országos hírvé színész, csupán a szegedi színház rangos művésze — havi 800 pengő gázsit kap. Érthető, hogy Endresz az ajánlatot felháborodva

Fogadás után a Parlament előtt
(Balról jobbra: Endresz, Szalay, Magyar)

utasítja vissza. Magyar pedig áthajózik az óceánon, hogy az Egyesült Államokban próbáljon szerencsét. A drámai fordulat ekkor következik be.

A két magyar aviatikust meghívják az óceánrepülők 1932 májusában Rómában tartandó világkongresszusára. Endresz természetesen azzal a géppel utazik, mellyel a diadalt aratta. Mivel Magyar Sándor nem tér haza, a másodpilóta helyét Bittay Gyula

la foglalja el. A hírneves magyar repülő üdvözlésére sokezeres tömeg sereglük a Róma melletti Littorio repülőtérre. Megdöbbenő képsor szemtanúi lesznek. A leszállópályához közeledve a Lockheed Sirius ereszkedni kezd, megbillen, oldalra csúszik, szárnyvégével beleszánt a talajba, megperdül, földbe fúródik, kigyullad és felrobban. A pilóták szörnyethalnak. A katasztrófa okát a hivatalos vizsgálat nem tudja megállapítani. Endresz a Monarchia egyik legjobb vadászpilótája volt. Létszámfőlényben lévő, erősebb fegyverzetű, műszakilag tökéletesebb gépeken repülő antant-pilótákkal harcolva csikar ki több légi győzelmet. Roncsolt gépét — bár sokszor foszlányokban szaggatja le a menetszél a szárnyakról a vászonborítást — mindig hazahozza, és balesetmentesen teszi talajra. A Lockheed Siriuson két éven át repült. Már az első leszállásnál El Pasóban a sivatagi hőség miatt szétdurant az első futómű egyik ballonkereke. A kitörni készülő gépet biztos kézzel fegyelmelte meg, és sérülés nélkül fékeződtek le a kifutópályán. Az egyéves gyakorlórepülés és az óceáni út során sikeresen védte ki a műszaki zavarokat és a vészhelyzeteket. Érthetetlen, hogy a gyakorlott és kiváló lélekjelenlétű pilóta miként sodródott egy katasztrófával végződő szituációba.

Az egyik magyar Ikarusz életútja a dicső magasba ívelés után tragédiába torkollik. Mi történt a végzetét szerencsésen elkerülő Magyar Sándorral?

Az óceánrepülők ünnepsége a Hősök terén
(Az emelvényen Magyar, Endresz és Szalay)

Azt a korabeli forrásokból tudjuk, hogy a katasztrófa idején az Unióban van. A II. világháború előtt kiadott lexikonok élete eseményeit csak 1931-ig követik. Az 1996-tól kiadott enciklopédia, a Britannica Hungarica mindössze egyetlen mondatot szán Magyar Sándornak. Új információt csak halálának helye és ideje jelent. Mivel az Knoxville, úgy vélhetjük, az óceánrepülést követő fél évszázadot az Egyesült Államokban élte le. Valójában azonban hazatért, és körülbelül tizenkét évet töltött el Magyarországon.

Az óceánrepülés előkészítése során Magyar több amerikai iparvállalattal került kapcsolatba. 1932-ben feleleveníti régi összeköttetéseit, tárgyalási pozíciója viszont lényegesen megváltozott. A Justice for Hungary útja előtt egy lobogó fantáziájú, ám sajnálatosan vékony pénztárcájú tervkövacsoló. Most viszont tagja az eredményes óceánrepülő kis létszámú, előkelő klubjának. Sikeres ember, és az amerikaiak ezt a tulajdonságot szerfelett értékelik. Kap egy olyan ajánlatot, mely lehetővé teszi, hogy hazájába visszatérve teremtsen biztos egzisztenciát.

A Shell amerikai leányvállalata az I. világháború után megjelenik Kelet-Európában. A Shell Hungaryt 1925-ben alapítják meg, és ennek igazgatójává nevezik ki hét évvel később Magyar. A mamutvállalat expanziója gondos számításon alapul. A magyar gazdaság ugyanis 1920 után egyes területeken meglepően gyors

fejlődést mutat. Ilyen ágazat pl. a légi közlekedés. 1930-ban négy légiforgalmi vállalat üzemeltet belföldi és külföldi járatokat. Teljesítményüket a világgazdasági adatokkal való összehasonlítás alapján tudjuk megítélni. Ebben az évben a magyar repülőgépek által megtett légi út hossza négy százaléka a listavezető Egyesült Államokénak, és nyolc százaléka a második helyen álló Németországnak. Figyelembe véve az ország méretét, láthatjuk, hogy a hajdani nagyiparosok sokat tettek a korabeli csúcstechnológia meghonosításáért. A robbanómotor alkalmazásának rohamos terjedését jelzi a benzinkutak számának gyarapodása. 1933-ban 1152 üzemanyagtöltő állomás működik országszerte (ebből 213 Budapesten). Mivel hazánknak sem feltárt szénhidrogén mezeje, sem kőolajipara nem volt, az üzemanyag és kőolaj szükségletet csak exportból lehetett biztosítani. A Shell gazdag kínálata a motorok mohó éhségével találkozott. Az új igazgató tehát szerencsés csillagzat alatt, fellendülő szakaszban vette át a vállalat irányítását. Valószínűleg az 1940-ig terjedő évtized hozta meg az egykori óceánrepülőnek élete legszebb és legmondatlanabb éveit.

Kíséreljük meg néhány vonással felvázolni emberi habitusát. Magas, karcsú, elegáns jelenség. Modora harmonizál a külsővel: udvarias, kiváló önkifejezési készségű, remek tárgyalópartner. Kedveli a társaságot; szívesen előadott, gonoszkodó kis tréfákkal fűszerezett törté-

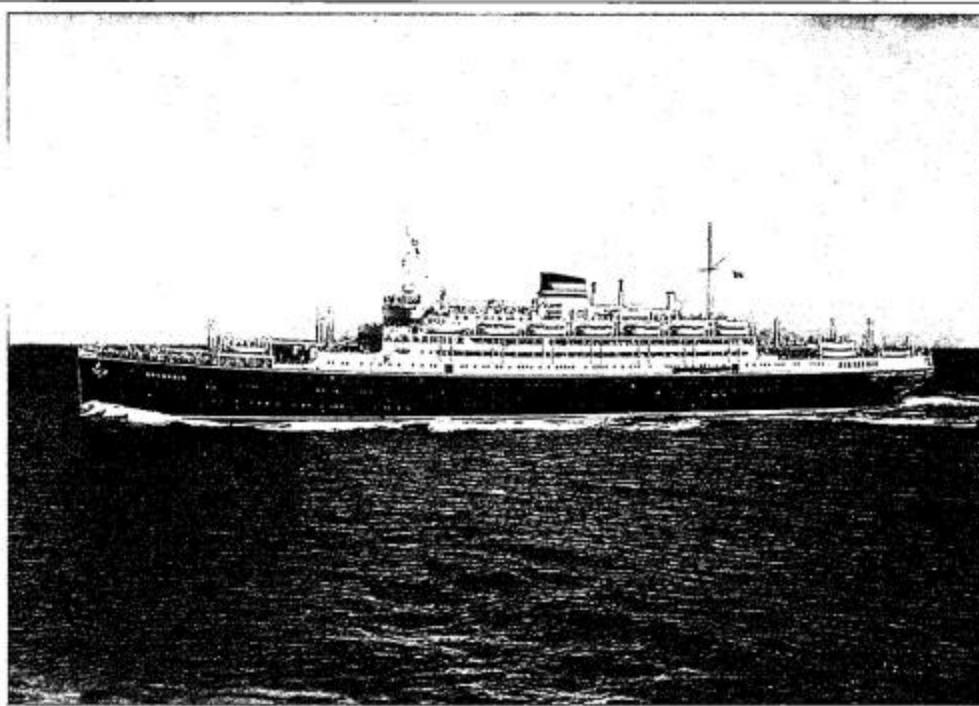
neteivel könnyen válik annak közép-pontjává. Aki eredeti foglalkozását külseje alapján szeretné megtippelni, alaposan melléfoghat. A jó megjelenésű, választékosan öltözött férfi inkább hasonlít a filmvásznak hódítóhoz, mint az óceán marcona legyőzőihez.

Szekszárd vidékéhez, elhagyott szülőföldjéhez kitartó hűséggel ragaszkodik. Sógora, Zeöld Márton egy Bátaszék melletti ezerholdas bérleményen gazdálkodik. Itt Nyéki-pusztán lakik özvegy édesanyja is. A karácsonyt és a húsvétot ebben a családi körben szokta eltölteni. Néha vendéget is hoz: így megfordul az Alsónyék melletti kúriában a Justice for Hungary árának jórészét finanszírozó Szalay Emil is.

A harmincas évek vége felé felpörögnek az események. A bledi egyezményt követően Magyarország kiépíti légi erejét. Az egykori pilótatisztnak 300 új kosztos éhségét is ki kell elégítenie. Másrészt Papp Simon budafapusztai és lovászi fűrészei nyomán a pannon földből feltör a fekete arany. Kiepül a honi kőolajfinomító ipar is. A horizonton sötét fellegek vonulnak. Hazánk egyre közelebb kerül a háborúba sodródás veszélyéhez. 1941 decemberében Magyarország hadiállapotba kerül Nagy-Britanniával és az Egyesült Államokkal. A Shell műveket mint ellenséges tulajdont lefoglalják. Termékeire azonban égető szükség van, ezért Aerobenzin Rt. néven tovább üzemeltetik. Az irányítást Magyar Sándorra bízzák, aki kényszerpályára kerülve egyre rosszabb közérzettel figyeli az események alakulását. Tisztában van azzal, hogy a társaság petróleumfinomítói az ország legveszélyeztetettebb pontjai. Hazánk 1943-ban belekerül a szövetséges légierő hadművelési területébe. Mivel azonban léghárításunk nem háborgatja az ország felett átrepülő angol bombázókat, azok sem támadnak magyar célponthoz. 1944 áprilisában, a német megszállás után a helyzet gyökeresen megváltozik. Megkezdődnek az ún. ezergépes támadások, és a kőolajfinomítók elsőként pusztulnak el a szőnyegbombázásokban. Az önnön lángjaiktól kiégett berendezések, az összedől krakkoló tornyok mintegy szimbólumai Magyar karrierje összeomlásának. A hadiesemények alakulása nyilván nagymértékben járul hozzá ahhoz az elhatározásához, mellyel döntő fordulatot ad életének. 1944-ben egy október végi napon leuta-

Ünneplés családi körben, a Gundel étteremben

A Saturnia óceánjáró. Ezt a képeslapot küldi Gibraltról Magyar

zik Nyéki-pusztára. Előadja titkos tervét: szerzett egy repülőgépet, és ezen Hány ezredes (Hány László 1940-ig a légierő parancsnoka) társaságában Olaszországba fog menekülni. Az utastérben sógora családjának is biztosít helyet, szedjék össze a legszükségesebb útipoggyászt. Zeöld Márton azonban nem érez elegendő erőt és vállalkozó kedvet, hogy idegen égbolt alatt, nincstelenné válva kezdjen új életet. Elbúcsúznak — örökre. A gépszöktetés egyébként nem volt veszélytelen vállalkozás. Szeptember 21-e óta a repülőtereket az ott állomásozó német egységek ellenőrzik. Ők adják a légvédelmet is. Minden magyar gépfelszállást, egy órával korábban jelezni kell; ha a listán

nem szereplő gép gördülne a kifutópályára, a német gépágyúk már nekifutás közben szétlövik. Magyar és Hány azonban kijátsszák a germán bajtársak éberségét, sikeresen elstartolnak, és a szövetséges frontvonal mögött Bariban szállnak le.

A Rómában letelepedő Magyar új megélhetési forrás után néz. Kifinomult ízlését egy férfi divatcikk forgalmazásával szeretné gyümölcsöztetni. Nemes anyagokból különleges mintázatú nyakkendőket tervez. A nullszériát a Como városbeli üzemből készítteti el. Az üzlet felvirágzik, így Olaszországba és külföldre egyaránt szállít az elegáns termékekből. Római életszakaszáról Szőnyi Zsuzsa (az

ismert festőművész lánya) villant fel egy pillanatképet. Könyvében leírtak szerint az óceánrepülő nem tartozik a „rodostó-típusú” búsuló emigránsok csoportjába. Ötvenévesen hazátlanul is ura és nem elszennvedője kíván lenni sorsának. 1948 tájéka kivándorol az Egyesült Államokba. A Saturnia kiköt Gibraltrán; innen küldi utolsó európai údvözlőlapját. A borús hangvételt indokolhatja a sejtelen: a hazatérés kapuja örökre bezárul mögötte.

New Yorkban nyakkendőüzletet nyit, mely a saját tervezésű, Comóban gyártott termékeket forgalmazza. Van érzéke ahhoz, hogy a figyelmet vállalkozására irányítsa, és előkelő vevőkör kezd vásárolni az olasz luxuscikkeket. Többször utazik vissza Itáliába, hogy a comói üzemmel a kínálatbővítés és termékváltás részleteit megbeszélje.

Az itthon hagyott rokonság iránti szeretete átfel a Kelet és Nyugat között szakadékká mélyülő határon. A Zeöld család egy bérelt nagybirokon gazdálkodott, és ez a réteg nem tartozott a Rákosi-rendszer kedvezményezettjeinek csoportjába. A jó módú polgárcsalád tapasztalja, hogy a földi javak birtoklása már az evilági létben sem örök kategória. Megismerkednek a nélkülözéssel és az ínséggel. A nehéz években a család létfenntartásának egyik pillérjét jelentik a tengerentúlról rendszeresen érkező csomagok és pénzküldemények. Az ajándék-választékot a nagybácsi körültekintő figyelmességgel és empátiával állítja össze; az élelmiszerektől a babakelengyéig sok nélkülözhetetlen dolog érkezik.

Az idősödő pilóta a hetvenes évek tájéka felhagy az üzleti tevékenységgel és a Tennessee állambeli Knoxvillebe költözik. Nyolcvan éves, mikor szívpanaszok jelzik, hogy az ő vasszervezete sem elnyúlhatatlan. Barátai és az emigrációba kényszerült fiatalabb repülő-tisztek tartják a kapcsolatot öreg Nestorukkal. Arra készülnek, hogy az óceánrepülés 50 éves jubileumát Oshawaban (Kanada) méltó külsőségek között ünnepeljék meg. Ám a Párkák a fonalat rövidebbre szabták. A jubileum előtt harminckilenc nappal a fáradt, öreg szív — mely úgy tudott lobogni, hogy másokét is lánggra gyújtotta — megszűnt dobogni.

„Régi–új gondolatok”-hoz „az ártéri gazdálkodásról”

I. rész

A József Nádor Műegyetem Bánya-Kohó- és Erdőmérnöki Karán szerzett erdőmérnöki oklevelem és két év tanársági működésem után 1947 szeptemberében, 24 éves koromban kerültem a bajai erdőgondnokságra az ártéri erdők egyes erdőművelési problémáinak kutatására is kapott ösztöndíjjal. Azóta állandóan a Közép- és Alsó-Duna ártéri erdők és területük gazdálkodásában tevékenykedtem. Eleinte kerékpárral és gyalog jártam a területet. Később lovasfogattal, majd terepjáró gépkocsival, de mindig gyalogos helyszínbemjárással egybekötve. Árvizek alkalmával pedig ladikkal, majd rocsóval közlekedtem. Irányítottam az árvíz által veszélyeztetett faanyag elsodrás elleni védelmét, a szétszóródott fa összeszedését, csónakba és uszályba berakását. Téli árvíz esetén védekezési munka volt még az erdősítés befagyott jegének rocsóval feltörése azért, hogy az emelkedő víz a fácskákat ki ne húzza, az apadó víz össze ne törje a jég szintjének változásakor. Irányítottam a letermelt erdőrészeket újra erdősítését, a csemetés, a fiatalos, a rudaskorú és öregebb erdők ápolását, nevelését és az érett erdők véghasználatra besorolási lehetőségét.

Az erdők tartamos használati lehetőségének fenntartása mellett az előző időszakhoz képest 20%-kal, a 100 év előtti állapothoz képest több mint 100%-kal emelkedett az évenként kivágható fatömeg. A vágáskori fatömeg minősége, értéke pedig többszörösére nőtt. A vízűgytől az erdészet élére került közgazdász irányításával e számok jelentősen tovább nőttek, megközelítve a rablógazdálkodás fogalmát is.

Az árvizek után a földutak, nyiladékok sokáig járhatatlanok voltak. A nyiladékok használhatóként fenntartása, az erdőterületen kialakuló vízpangás mérséklése szintén feladatköröm volt.

A trianoni, majd párizsi békeparancsok következtében országunknak évente egyik legsúlyosabb behozatali terhe a 80% erdőterület elcsatolása miatti fahiány pótlása volt. Ez sokszor környezetkárosító fahelyettesítésre is szorította az ország vezetését. Éghajlati adottságaink miatt a német, cseh és osztrák lucfenyvesítés itt nem volt lehetséges. A hullám-

téri fásítás, a feleslegesen nagy területű botolófüzesek erdővé átalakítása és a nyárfaprogram tudta e nagy terheket mérsékelni. A mintegy 100.000 hektár területű ártéri erdőnek a szomszédos, nem ártéri erdők háromszorosát kitevő fatermőképessége tehát nagy súllyal esett latta a fahiány pótlásában. Ugyanígy az első ötéves terv óriási területű, majd a későbbieknek fokozatosan mérséklődő erdőtelepítései is ezt szolgálták. Az erdőszytepp éghajlatú és szántóföldi művelésre nem alkalmas, vagy csak ráfizetéssel alkalmas alföldi vagy lepusztult talajú dombvidéki területeken azonban csak az aszályos években is életben maradó akác, erdei és feketefenyő telepítése volt lehetséges.

Az ártéri erdők és főként a hullámtéri erdők, a folyók árvizei alkalmával talajvízszint emelkedést, öntözést, iszaptrágyázást kapnak. Nem minegy, hogy az így nyert többlet fatermés milyen minőségű és értékű fát termel. A jó gazdának tehát meg kellett határozni és termőhely típusokba kellett sorolnia az adott hullámtéri termőhelyeket. Ezután ezeket termőhely jelző növénycsoportok segítségével erdőtípusként is jellemezni kellett a talaj minősége és az árvízi előtérés átlagos időtartama, magassági fekvése, illetve a fafajok árvíz tűrése alapján. Folytonos minőségválogatással olyan erdősítési anyagot, facsemetét igyekeztünk neveltetni, amely jó, lehetőleg a letermelt öreg erdő fájánál egészségesebb, egyenesebb, csomómentesebb, vastagabb, tehát értékesebb fa ígéretét hordja magában. Ezzel nagy elődeink hasonló tevékenységét folytattuk. A botanikus Haynald érsek nevéhez kötődik az érsekségi futóhomokos területeknek akáccal, erdei fenyővel való megkötése 1960–1975 között. Matanovich erdő-mester hozta vagy kapta 1905-ben az első kanadai nyár dugványokat Simon Louis francia faiskola-tulajdonos nyárfás csemetekertjéből. Ez a nyárfajta innen terjedt el az országban, és egészen 1980-ig ellátta a magyar furnírlemez-gyárakat és gyufagyárakat. A nyárfajta meghatározását csak az 1953-ban megjelent és a hajdani báta-széki erdőgondnok, Koltay György által

szerkesztett „A nyárfa” könyv tette lehetővé. Addig csak Gombóc Endrének „A Populus nem monográfiája” (Bp. 1908) állt magyarul rendelkezésére. E rendkívül gondos munka azonban semmilyen ábrát nem tartalmaz, a herbáriumi levélalak, hajtásleírás biztos meghatározást nem tett lehetővé. A holland Houtzagers-től kaptam könyvének német fordítását (Kemper), a szerző ex librisével és ajánló soraival. ez segítette a Magyarországon termő és termesztett nyárak felismerhető leírását az 1953-ban kiadott könyvben.

A bajai családból származó Bucsányi József ósütkösi erdőgondnok honosította meg a Duna hullámterében a feketediót 1906-ban.

Az itteni és az országban termő feketedió fatömeg kétharmadát adó diósokat már két alkalommal jöttek tanulmányozni otthoni dióprogramjuk sikeréhez az USA-ból.

A Pandúr-szigeten egy nyiladékot már 1947-ben derékvastagságú platánok szegtek be. Valószínűen Hárs Richárd ültetette a húszas évek elején.

A Gemenci Állami Vadgazdaság vadászati irányítása alá tartozott az itteni nagy hullámtéri erdőtömb, az, amit ma gemenci erdőnek nevezünk. E területen a vadásztartás igényéhez is igazodni kellett a gazdálkodással úgy, hogy sem a hullámtér vízügyi előírásai, sem a természetvédelem kiemelt érdekei ne károsodjanak. E gazdálkodásba még a vadetelési takarmány megtermelésének, tárolásának mezőgazdasági tevékenysége is beletartozott.

Fő vonalakban így vázolhatom az ártéri erdőgazdálkodást. Ebben csak az erdő vízellátásának szabályozása kapcsolódik a fokgazdálkodás fogalmához. Én azonban nem nevezném ezt fokgazdálkodásnak, hanem csak a fokok, a természetes időszakos vízfolyások természetes vízvezető szerepére odafigyelve azoknak ezt a szerepét kell visszaállítani, ha azt áttöltés vagy gondozatlanság megszüntette.

Dr. Tóth Imre
(folytatjuk)

VILÁGJÁRÓ BAJAIK

„Én azok közé a szerencsés emberek közé tartozom,
akik vadásznak.”

INTERJÚ DR. MÁRTON IMRÉVEL

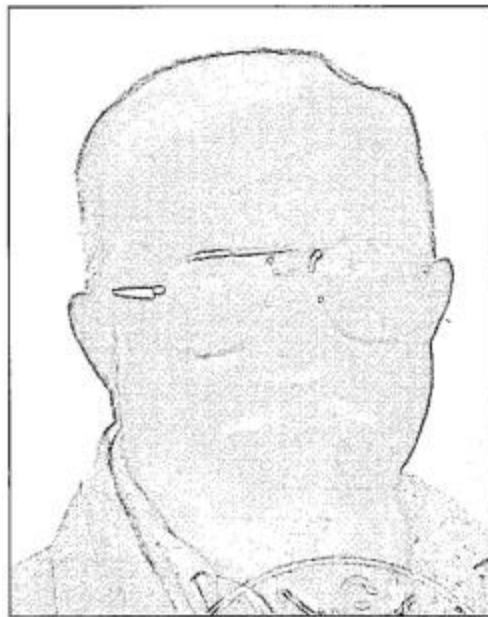
Hírt adtam már arról, hogy napvilágot látott nemrégiben a Nimród Alapítvány kiadásában egy bajai születésű, Svédországban élő állatorvos, vadászember némi vadászikereit felelevenítő könyve („Ki a Duna vizét itta...”). Segítségével olvasója körbeutazhatja a Föld legjelentősebb vadászterületeit, írójának remek vadászkalandjairól, honi és távoli emberekről, tájakról, fordulatosságról is képet kap. Tőle kérdezősködöm egyről másról.

– Arra kérem, szóljon valamennyit önmagáról, ifjúságának Baján töltött éveiről.

1936. február hetedikén Baján születtem dédszüleim Szent Antal utcai házában. Úgy hallottam, hogy akkor irgalmatlan hóvihár volt. Anyai ágon több Dunát járó ősem van. Dédnagyapám többek között vízimolnár volt, nagyapám kereskedő, de egész életében szerette a folyót. Evezős csónakkal járta fiaival a Dunát, és már gyermekkoromban nagy áhítattal hallgattam vízi kalandjairól.

Vadászember nem volt családban, egyik nagybátyámat leszámítva, aki állítólag vadászgatott, és nagy terveket szőtt afrikai vadászatról. Nyári kánikulában ült fűtött szobában, hogy hozzászokjon majd az afrikai meleghez. Az ő Afrika-álmait elsöpörte a második világháború, őt magát pedig Argentínába sodorta. Énnekem csak halvány emlékeim vannak róla, mert abban az időben még kisgyermek voltam. Jó apám nem volt sem vízi, sem vadászember, és az én korán jelentkező természetimádó, vízi és vadászhajlamomat nem teljesen rajongva figyelte. Attól félt, hogy a végén majd őszintén hóboros nagybátyámra fogok ütni. Így hát jobban szerette volna csillapítani mint buzdítani a bennem növekvő vadászhajlamot. Én mégis vadász lettem. A Belvárosi Elemi Iskola négy osztálya után két évig — az egyházi iskolák államosításáig — a cisztercita gimnáziumban tanultam. Osztályfőnököm a kedvenc taná-

rom, Sulyok Ignác tanár úr, „Náci bácsi” volt. (Ő él, és mi tartjuk a kapcsolatot.) A III. Béla Gimnáziumban humán tagozaton 1954-ben érettségiztem. Jeles érettségi bizonyítványom ellenére mégsem vettem fel az Állatorvosi Egyetemre „osztályidegen” származásom miatt. Az Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Karára sikerült bejutnom, sok „osztályidegen” évfolyamtársammal együtt. Két évet hallgattam és vizsgáztam, utána a harmadik év kezdetén kitört az 1956-os forradalom. A forradalomban való részvételem miatt nem volt tanácsos Magyarországon maradnom.

– Milyen körülmények között hagyta el szülőhazáját, hogyan fogadták külföldön?

1957 február első napjaiban izgalmas körülmények között hagytam el szülővárosomat, az éjszaka leple alatt léptem át a jugoszláv határt. Akkor már Ausztria felé lehetetlen volt a menekülés. A jugoszláv menekülttáborok nem tartoznak a legszebb emlékeim közé. Fűtetlen barakkokban összezsúfolva, koplalva, tisztálkodási lehetőségek nélkül töltöttük napjainkat heteken, hónapokon keresztül. Fegyveres milicisták őriztek és

akadályoztak bennünket a helyi lakossággal való érintkezésben. Én saját magam soha nem kérvényeztem a Svédországba való bevándorlást. Egy svéd delegáció és a svéd vöröskereszt intézte elhozatalunkat több régi bajai iskolatársammal az utolsó táborból, Gerovóból Svédországba. Jószívű, barátságos fogadtatásban részesültünk, leírhatatlan érzés volt végre szabadnak lenni. Nyelvtanfolyam után Skarában dolgoztam kémiai laboratóriumban egy évig, ahol takarmány-, víz- és földpróbák vizsgálatával foglalkoztunk. A Svéd Királyi Állatorvosi Egyetemen, Stockholmban 1958. szeptember elsején kezdtem el tanulmányaimat.

– Ön házasember, gyermekei vannak, hisz vadász fiainak ajánlotta megjelent könyvét is. Mondjon valamit családjáról, svédországi életéről.

A szolás szerint „kinek a pap, kinek a papné”, nekem a lányuk jutott, mert egy evangélikus lelkésznek a lánya lett a feleségem. Három gyermekünk született, Cecília, Imre és Péter. Együtt jártuk a svéd vadont kisgyermekkoruk óta. Két fiamból — mint a könyvemben írtam — vadászt is neveltem. Mint fiatal állatorvos sok körületben dolgoztam a lenti déli vidéktől egészen az északi sarköv felettiig. Megismertem, megszerettem ezt a szép nagy országot és új polgártársaimat. 1969-ben visszatértem Skarába — ahol most is lakom —, és egy állategészségügyi laboratóriumban dolgoztam 15 évig, Patológiai és bakteorológiai diagnosztikával foglalkoztam, azután főállatorvos lettem az Élelmiszerügyi Minisztérium skarai ki- rendeltségén. Itt Skarában kerültem gyermekeimen keresztül újra kapcsolatba a cserkészmozgalommal. Az akkori csapatvezetőség megkérdezte tőlem, hogy vállalnám-e a Rovercserkészek (15-18 éves cserkészek) vezetését, ugyanis tudták, hogy természetjáró vadászember voltam és vagyok. Először kicsit bizonytalankodtam, mert egy nagy csoport „tinikorban”

lévő lány és fiú vezetését nem olyan egyszerű dolognak véltem. Végül elvállaltam, és nem is bántam meg. Pár év után megválasztottak a helyi csapat parancsnokának, és bekerültem a megyei vezetőségbe. Cserkész-vezetői tanfolyamokat szerveztem és vezettem. Magam elvégeztem a Svéd Cserkész-Szövetség legmagasabb fokú vezető-képzését, a Gillwe fokozatot. Kaptam hegyvezetői kiképzést, szerveztem és vezettem sítáborokat a svéd havasokban és másutt. Eseményekben, élményekben gazdag éveim voltak ezek. Feleségem 15 évi házasság után sajnos olyan egyéniségváltáson ment át, ami együttélésünket lehetetlenné tette, 1978-ban elváltunk. Én akkor már 15 éve vadásztam Svédországban, a válás után lehetőségem nyílt régi fiatalkori vadászalmim megvalósítására, ezekről részben könyvemben beszámoltam.

– Emlékezetébe vissza tudja-e idézni, hozzávetőleg, miképp keletkezett természetkedvelő és vadászszenvedélye?

Nem tudnám megmondani, hogy tulajdonképpen mikor kezdődött el a szenvedély a természetért és vadászatért. Már kora gyermekkoromban rajongtam mindenféle állatért. Szegény jó édesanyám esténként nem tudhatta, hogy béka vagy lótetű kerül-e elő a zsebemből. Ötévesen már rendszeresen látogattam egy közeli istállót, ahol — édesanyám szerint — megtanultam az összes szak kifejezést, de mellette egypár káromkodást is. Esti fürdésnél például büszkén raktam fel a lábam, mondva: „patát is”. Vadászszenvedélyem első áldozatai tücskök, bogarak, lepkék voltak. Az erdőbe járást mint kiscserkész kezdtem. Nagy élmények voltak a kirándulások, az első táborok a Szeremlei-szigeten, Mohácsi-szigeten, a Bükkben. A cserkészmozgalom betiltása után is — a régi cserkészőrs tagjaként — tovább folytattuk az erdőjárást egészen az érettségiig, indián romantikával kiszínezve, dunai ladikkal a Sión felevertünk a Balatonig is. Gimnazista éveimben állatseregletem egyre jobban növekedett. Volt balkáni gerlém, rókakölykőm, macskabaglyom és ragadozó madaraim is. Solyászokodtam héjával, karvallyal. A vadászokodást „csurizással”, azaz verbeléssel kezdtem, bár csúzlizással és ijjal nem sok kárt tettem a veréhadban, de légpuskával annál többet. Hát valahogy így kezdődött.

– Vadászalmimnak megvalósításáról írt könyvében mit lehet még ehhez hozzátenni?

Nagy öröm tölti be vadászlelkemet, nemcsak a szerencsés vadászatokért, trófeáért, de főleg azért, hogy első két szarvasbikámat szülőföldemen, ifjúsgom erdejében, Gemencen ejtettem el. Nekem a vadászat nagyon sok felejthetetlen emléket adott. Eljuttatott tájakra, földrészekre, ahová vadászat nélkül valószínűleg soha nem jutottam volna el, és szerzett új barátokat az egész nagyvilágban. Természetbeli élményeimet megerősítette és leírhatatlan dimenziót adott az átélt perceknek, óráknak, napoknak, heteknek. Hogy is lehetne szavakkal leírni, visszavarázsolni a dunai ártéri erdők illatát, a szarvasbögés fenséges élményét vagy a jávorszarvasles hajnali hangulatát a svéd vadonban. Hogy lehetne érzékeltetni Alaszka zordon, lakatlan, a civilizáció által még nem mérgezett őserdeit, Ausztrália pokoli meleg, végtelen ősbözőtjét, az afrikai naplemente lángoló színeit vagy a trópusi éjszaka bársonyos hangulatát a sziporkázó Dél Keresztje alatt. Két alkalommal 1985-86-ban és 1988-89-ben szolgáltam a világbékét az ENSZ békevédő erőiben, az UNIFIL-ben, Libanonban, őrnagyi rangban, s békevédő munkánkért 1988-ban Nobel Békédíjat kaptunk. Első libanoni szolgálatom után elfoglaltságom miatt befejeztem cserkészvezetői tevékenységemet, de a Szent György öregcserkész szervezetnek még ma is tagja vagyok. Libanoni ENSZ szolgálatom alatt, szabadságaimon bejártam egész Izraelt, voltam Szíri-

ában, Jordániában, Egyiptomban. Megcsodáltam a gízai szfinxeket és piramisokat, Luxor és a karnaki templomkerület látnivalóit, beduinokkal teveltem és sátoroztam a sínai sivatagban, telihold fényében megmásztam a Sínai-félsziget déli részén emelkedő hegységet, ahol a bibliai hagyomány szerint Mózes átvette a két kőtáblára vésett tízparancsolatot, vitorláztam a Níluson, és bűvárokodtam a Vörös-tenger korallzátonyainak elbűvölő állatvilága között. Tunéziát beszámítva tíz alkalommal jártam Afrikában, és még a többi világtáj országaiban is vadásztam az elmúlt húsz év alatt. Én azok közé a szerencsés emberek közé tartozom, akik vadásztak.

– Szenvedélyétől áthatott vadászszembékként milyen terveket sző még a jövő időre?

Tulajdonképpen fenéig ürittem már Diana asszony vadászserlegét, talán vétek is lenne többet kívánni, de remélem — annál inkább, mivel februártól nyugdíjas lettem — a Gondviselés megajándékoz továbbra is erővel, egészséggel, hogy folytatni tudjam a jövőben is kalandjaimat a csodálatos nagy természetben.

– Köszönöm megnyilatkozását.

Bánáti Tibor

Részlet dr. Márton Imre trófeagyűjteményéből

RUDNAY MESTER KORREKTÚRÁIRÓL

*Bartha Zoltán írásával
emlékezünk az 55 éve alapított
Bajai Rudnay Művésztelep
vezetőjére*

... Hazai s nemzetközi sikereinek hatására 1922-ben fölkerik a budapesti Képzőművészeti Akadémia tanárává. Tanári működése példa nélkül áll. Növendékei rajongtak érte. Az első években annyi növendéke akadt, hogy nem tudták a nagy festőtermekben elhelyezni őket — még a folyosókon is dolgoztak. Alapos és lelkiismeretes munkát végzett, s olyan szellemet teremtett maga körül, amely magyar töről fakadt, s a művészet tiszta világát sugározta. Ezért lett népszerű. Korrektúrái felejthetetlenek. Lelkét adta bele. Sokszor fáradtan, inggallérját kigombolva, verejtéktől csapzottan hagyta el a termet. A hang, melyet megütött új, szokatlan és eredeti. Saját életéből vett példákkal, tapasztalataival, s a művészet legszélesebb horizontját tekintette át növendékeivel, s minden megnyilatkozása, gesztusa a művészet szent apostolává avatta. Aki valaha közelébe került, nem csak mély nyomott hagyott benne, de sohasem felejtette el. Páratlan mester volt Rudnay — európai-nemzetközi viszonylatban is egyedülálló, nagy szellemiség. Az utolsó nagy mesterek egyike.

Amikor 1936-ban a budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke lehettem, Rudnay akkor 58 éves volt. Rózsás arccal, ősz hajjal. Országát, népet reprezentáló neves művész. Tekintély. Népszerű, s a világhír is szárnyára vette. Mindebből növendékeivel szemben semmit sem éreztetett. Ott minden feloldódott közöttünk, a művészet „szent elysiumi berkeiben”.

Csupán a művészet angyala lépkedett nesztelenül a kopott padlódeszkán, s a rákent festékektől göröngyös, ütötkopott festőbakok között. A füsttől árnyalt hatalmas szürke falfelületek közrezárta atmoszférán átderengő tompa fény — az ott heverő aransárga-testű női aktot — sokszor „tiziáni” magasságba emelte. A mögé dobott rongyos,

gyűrött drapériák még inkább kiemelték a látványt. Varázslatosan szép volt! Rudnay minden kedden és pénteken lépett be a profán világból az olaj-, lakk- s terpentinnel áttört művészet szent csarnokába — az őt izgalommal váró rajongó művészpálmái közé. Szent áhítattal figyeltük minden szavát, mozdulatát, s igyekeztünk fölfogni a — fölfoghatatlant. Az életen, az emberen keresztül vezetett föl bennünket a művészet megszentelt csúcsaira. Saját példáján, életéből vett tapasztalataival mindezt közvetlenné is tette számunkra. Ez pedagógiája. Szemléletes, meggyőző és félreérthetetlen. Az egyszerű rajz-vonalat élettel töltötte meg velünk. A tónus mögött szívnek kellett dobogni, a színnek muzsikálni kellett, s ha a szín „örmester”, a fénynek „tábornoknak” kellett lenni — a korrektúráin elhangzottak szerint. Csodálatos világba vezetett.

Itt most nehogy azt gondolja valaki, hogy ezek talán elragadtatott szavak — ez volt a valóság!

Munkánkban mindig bátorított, biztatott, utat mutatott. „A művészethez nem félénken, hanem határozott bátorsággal kell közeledni.” Meg is mutatta: a műterem ajtaján félénken kopogtatva jött, majd utána kilincsre rácsapta kezét, és kivágott ajtón át lépett be. „A lovat is erőteljesen kell csutakolni, mert ha csak piszkáljuk, azt hiszi csiklandozzuk, és megrúg!” — mondotta. A felsőbb éveseknek ezt így mondta: „Olyan a művészet is mint a nő. Ha simogatod, a hátsó részét mutatja, de ha ráütsz, mindjárt a száját nyújtja feléd.”

Munkánk — sokszor — keserves gyöttrődését feledtette a művészetbe vetett szent hitünk égő lángja, amit Rudnay gyújtott meg bennünk. Beh — sokszor születtek így szép tanulmányok lelkiismeretes munkával. Belefeledkezve dolgoztunk...

Korrektúra alatt otthagya munkánkat, mindannyian a mester köré gyűltünk, s így vonultunk festménytől festményig. Munkánkról leolvasott mindent... Egyikünk gyötört munkáját nézve, kérdezte tőle: „Hol van a kabátja?”

Mutatta a fogason. A mester odament, leakasztotta, felsegítette növendékére, s ezt mondta: „Látom, hogy ma nem megy. Menjen sétálni, udvaroljon, s jöjjön két hét múlva vissza.” Minden esetben használt a tanács. Egyszer szomszédom rajzbakjára ült le korrigálni. Rajzát hosszabban nézve — legnagyobb meglepetésünkre — magából kikelve így szólt: „Vegye tudomásul, itt komolyan kell dolgozni! Itt szuggerálni nem lehet!” — azzal felkelt, és tovább ment. Nem tudtuk mire vélni a dolgot. Később tudtuk meg, hogy társunk szuggerálással is foglalkozott.

Álló női aktot festettünk. Állványom előtt állva nézi, nézi, majd így szól: „Természetes-tehetséges... kétségtelen, de nem értem azt a nagy bevágást itt is, ott is... mint Scopasnál.” Ugyanis a modell teshajlatainál — karon, lábon — a bőr jóval világosabban jelentkezett mint egyebütt, s ezzel már két hete kínlódtam, hogy valahogy egységbe hozzam. Csak sejtettem, mit akar mondani. De amikor otthon elővettem a görög művészet könyvét, s kinyitottam Scopasnál, mindent tökéletesen megértettem. Szobrai ugyanazon helyein, mint festményemen, erős ékszerű bevágással mintázta — ami bántóan hatott.

Máskor kompozíciós pályázatra készültünk. Mesterrel közösen beszéltek meg a témát, majd munkánkat a jelzett időre behoztuk. A legjobb hármát a mester kiválasztotta, külön tették, s azokat körülállva megkezdődött elemzésük. Amikor az én két munkám került „pellengérré” — mint nyitott könyvből olvasott a mester. Nem a képről, hanem bensőmből! Minden gondolatomat kiteregette, pontosan azokat és úgy, ahogy azok bennem az alkotás folyamán felmerültek. Ezek mind „rejtett” formai elemek, tehát ezeket nem lehetett „láttni” — mégis mind helyére téve értékelte. Még azt is jelezte, hogy mit akartam, s miért nem azt viteleztem ki. Más mesternél ilyesmit sohasem tapasztaltunk.

A bibliát többször emlegetté, a művészettel kapcsolatban idézte. Az akko-

riban ide-oda kapkodó különféle művészi törekvéseket váltogató művészekre célozva említette, hogy magának csak egyetlen útja volt, s amellett hűségesen kitartott, mert a biblia is azt mondja: „Légy hű mindhalálig, és én néked adom az élet koronáját.”

Máskor hagyományainkhoz való ragaszkodást, a magyar nép és művészet megbecsülésének — számunkra — létfontosságát így értette meg velünk:

„Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú életű légy e földön.”

Valóban a művészet szent apostola volt Ő közöttünk, kivételes egyéniség — ami csak úgy sugárzott egész lényéből. Kérdést feltennünk? Erre nem volt szükség. Nem mintha nagyot hallása ebben gátolt volna bennünket. Egyszerűen nem volt rá szükség! Megérezte, hogy ki mire szorul, s arra bőséges választ kapott. Anyagiakban

főképpen. Sok növendékét támogatta, de ezt csak később tudtuk meg az illetőtől. Ingeit is odaadta a rászorulóknak. De nem ám a kopottakat!

Feleségével csak hibátlan ingeket vetett elő szekrényéből. Szegények, esetek nagy pártfogója. Ezt sokan ki is használták...

Bartha Zoltán

BÚCSÚ A BÁCSKÁTÓL

Amikor nekivágtam a zivatartól nyugtalan szeptemberi éjszakának, nyomban megéreztem: ez nemcsak visszatérés, hanem búcsú is lesz egyben. Mindig ilyennek képzeltem el a visszatérést, az igazit és végsőt: viharos szélben táncoló fák, szakadó eső — mintha minden nyarat most siratna el a szeptember —, sötétségbe takaródzó falvak, udvarokon nyekergő kútágások. Hát errefelé sosem virrad meg?

Olyan a sötétség, hogy szinte az eső is fekete, vigasztalan az ég, villám fénye már nem lobban, mégis kitárulkozik előttem az ismerős táj. Ki tudná megmondani, hány száz éjszakán át futottam ezen az úton hazafelé. Most érzük el a becseji Tisza-partot, amott feltűnik a Jegricska nádassal partja, aztán a kis telepi házak sora következik. Jobbra, a legelő szélén a Ferró-malom. Mondják, már régen lebontották, de én mégis látom régi mivoltában, ide toltuk a mamával a tragacson a kukoricát, hogy megdarálják a kiscsibéknek.

Úgy mondják: hazatérni csak egyszer lehet az életben. Szerintem csak elmenni lehet egyszer, igazán. Én nem csak hazajöttem, búcsúzni érkeztem ezen a viharos éjszakán. Talán ezért kapaszkodom most minden jelentéktelennek tűnő apróságba, mozdulatokba és emlékekbe, mintha elszaladt életemet venném számba hideg-lélős sietséggel.

Egyetlen napot maradok a faluban, talán túl sok is a búcsúzásra. A reggel morcos, de megbocsátó, a tegnap éjszakai vihar már messze futott. Esővert házak sora, ez a Fő utca, mi lejjebb laktunk, a Gyepsoron, de nem akarom most látni azt a régi házat.

A temetőben az ősöktől búcsúzom: elköszönök apámtól. Mellette jelölték ki számomra is a helyet, de én elfutottam e tájról. Akkor is zivatáros éjszaka volt. Ha maradok, akkor már régen a nagy fehér kereszt alatt nyugszom, abban a tömegsírbani, ahol a temeriniek legyilkolt százai kiáltják némán világgá a bosszúállás szörnyűségét.

Sose hittem volna, hogy ilyen nehéz lesz a búcsú. Két kézzel kapaszkodom apám sírkövébe, s úgy érzem, nem én, hanem ő fogja a kezem, s nem enged. Pedig azon az emlékezetes éjszakán, amikor elmentem, ő küldött és intett búcsút. Csak-hogy akkor még reménység égett bennem. De azóta kihűlt már a szavak melege is, hogyan köszönjek így el attól az embertől, akit a legjobban szerettem? A földet, amit rám hagyott, már régen mások szántják, a ház, amelyben születtem, idegen kézen, nincs más örökségem, csak e sírhalom s egy üres hely még a koporsómnak benne, ha itt maradnék. Ez még az enyém lehetne, de inkább elfutok újra, örökre. „Nem haragszol?” — kérdelem suttogva fejemet apám sírkövére hajtván. Nem válaszol. Elindulok hát rogyadozva, mintha kifolyt volna belőlem a maradék erő is, amit az otthon és ez a föld jelentett számomra. A Bácska. Mi lesz vele, ha elhagyjuk halottainkat? Ha árva marad a temető is?

Nem tudtam ellenállni: éjszaka mégis elindultam a Gyepsorra. A házat látni. Legalább egy pillantást vessek rá, utoljára. Kinyitottam a kiskapuját, benéztem az udvarára. Nem láttam semmit. Nekidőltem a kapufélfának, folytak a könnyeim. Aztán nesztelenül becsuktam a kaput, és nekivágtam az éjszakának. Reggel pedig

még virradat előtt útra keltem. Szomorkás volt a hajnali sötétség, fák intettek riadtan, rohant velem a kocsi, tanyákat őrző jegegyék marasztaltak volna, de én ezt már nem láttam, behunytam a szemem, hogy úgy hagyjam ott az ősi földet, mint aki tudja már, hogy nincs többé visszatérés.

Illés Sándor

ILLÉS Sándor. Író, újságíró, műfordító. Bácska szülőtte. A Magyar Nemzet munkatársa immár ötven éve. Ma is olvashatjuk tárcáit a lap szombati számának utolsó oldalán. Hallhatjuk olykor a Rádióban, a Mi időnk c. vasárnapi adásában. Legutóbb február 18-án olvasta fel „vasárnapi level”-ét.

Harminckét önálló kötete jelent meg.

A fenti írását Az imádság és vallomás c. (Estrade City Kft. Budapest, 1999.) harmincadik kötetéből, a szerző szíves hozzájárulásával közöljük. Varga Gabriella írja a könyv előszavában: „... az olvasó ... részesévé válik a lélek szárnyalásának, hiszen e sorok a lélek megismerésének tiszta fényű vetületei, amelyek úgy hatnak, akár a fehér galambok csapatai a tiszta égboltozaton. S ha ez a varázs mindenkét, az egész világot megérintené, akkor Illés Sándor imádsága egyszer talán hálaadás is lehetne!”

Az idén, február 12-én lépett életének 88-dik esztendejébe.

A Magyar Kultúra Napja alkalmából lovagi címmel tüntették ki.

Kedves Illés Sándor! A jó Isten éltesse erőben, egészségben, mindannyiunk örömére.

ADATOK A BAJA-BEVDÁN KÖZÖTTI TÁPCSATORNA TÖRTÉNETÉHEZ

Türr István tábornoknak komoly érdemei vannak hazánk csatornahálózatának fejlesztésében. (A korinthuszi csatorna megépítése is az ő nevéhez fűződik.) 1870 júliusában szerződést kötött a kincstárral egy Bajától Bezdánig tartó csatorna építésére vonatkozóan. Ezt a csatornát tulajdonképpen nem ásták, hanem felhasználták a Duna egyik holt ágát, melyet csak mélyíteni kellett. A munka megtekintésére 1875. július 27-én került sor. A bajai ferencesek Háztörténete még ki nem adott II. kötetében ezeket olvashatjuk: „Nagyméltóságú Szende Béla közlekedési miniszter úr Thür István kíséretében a csatorna felülvizsgálatára ideérkezett, majd délután 4 óra körül leutaztak Bezdánba.” Ott minden bizonynyal a kivezető zsilip építkezését tekintették meg. A csatormán ugyanis két zsilip volt. A Baja melletti bevezető zsilip, melyet Deák Ferencről neveztek el és a Bezdán melletti kivezető zsilip.

Még ebben az évben megnyitották a csatornát. A Háztörténet ezt az eseményt is megörökítette: „1875. augusztus 13-ika. Délután ½ 3 órakor megnyitották a forgalom számára a Bezdánig újonnan kiásott csatornát. Thür István tábornok úr az államtitkárral gőzhajóval érkezett Szent Jánosra, ahol a bajai polgárok ékes küldöttsége várta őket, és kísérte a csatornának alsó részén lévő kapujáig. Tisztelendő Latinovics Gábor prépost, bajai plébános úr klasszikusan kidolgozott beszéddel köszöntötte őket, ünnepélyesen megnyitották a csatornát — hajójuk átmert a zsilipen, majd a kapuk és a mellettük lévő ház megszemlélése után ugyanazon az úton visszatértek Szent Jánosra, ahonnan folytatták útjukat Bezdánba, hogy ott is elvégezzék ugyanazt [a megnyitást] a csatormán.”

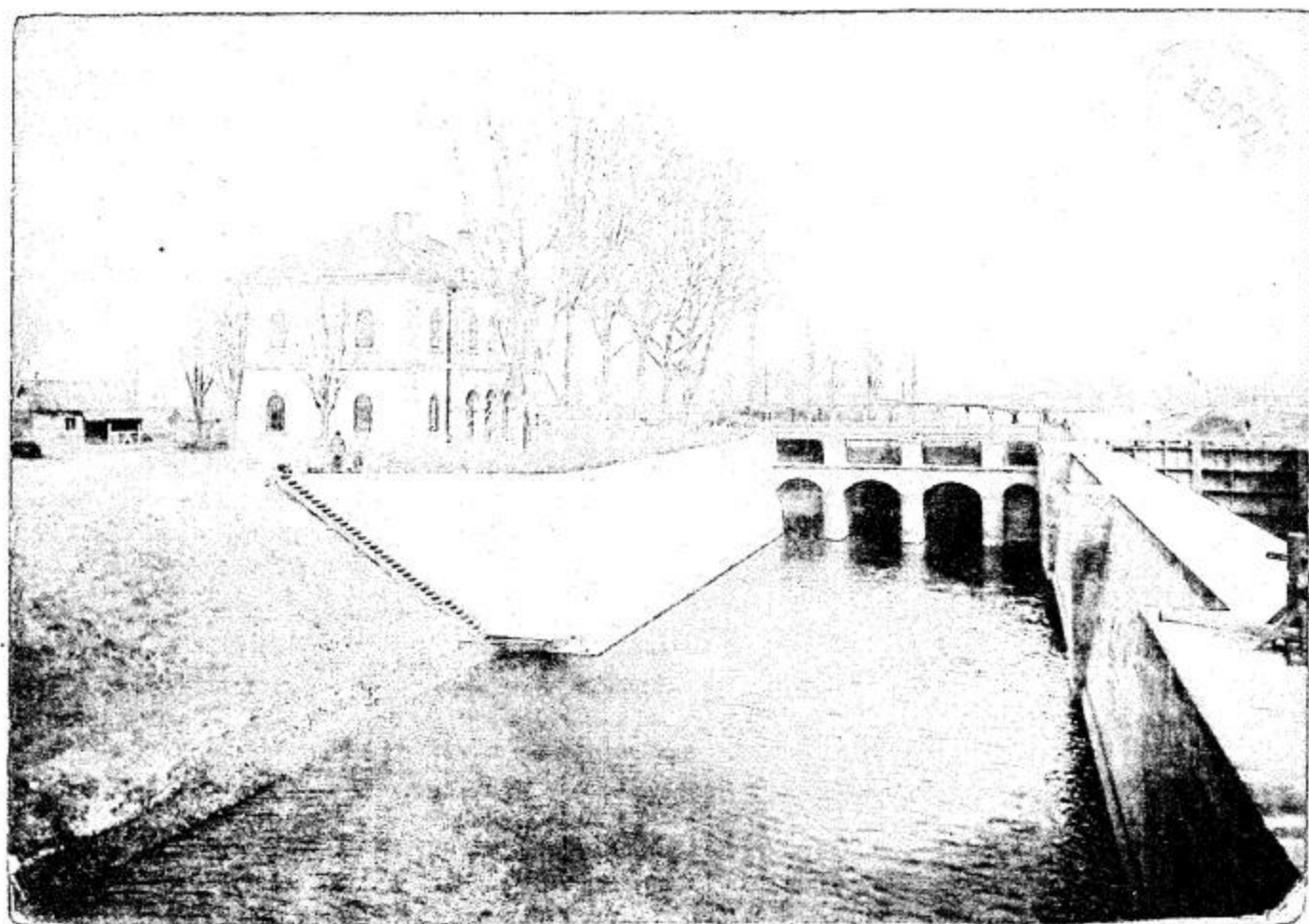
Alig egy évvel később, 1876. február 27-én arról kapunk hírt, hogy „az új csa-

torna alsó, Szeremle felé eső részén, a zsilip 4 kapuja összetört a nagy víz nyomásától, és a csatorna kapujának belső kazettája 20 öl hosszúságban és 1,5 öl szélességben összeomlott”.

Nem feladatom a zsilip műszaki vonatkozásainak leírása. Ezt majd megteszik ahhoz értő szakemberek. E néhány helytörténetileg érdekes, életszerű adatot, pontos dátumuk miatt tartottuk érdekesnek a közlésre.

Végül annyit kell még megjegyeznünk, hogy az eredetileg latin nyelven írt Háztörténet szövegét a négy éve elhunyt Kapocs Nándor szeremlei plébános úr volt szíves lefordítani kérésünkre. A közléssel az ő emléke előtt is tisztelgünk.

Kőhegyi Mihály

Deák Ferenc-zsilip (csatorna oldal) 1907 — A Türr I. Múzeum gyűjteményéből

HABENT SUA FATA LIBELLI

— mondták hajdan a rómaiak, ami egyébként féligazság, mert nemcsak a könyveknek, hanem a költeményeknek is van életsorsuk. A Bajai Honpolgár múlt év októberi számában közöltük le Horváth Ádám versfordítását, melyet Edgar Allan Poe A. Holló c. verséből készített. A harmadikos gimnazista nehéz feladatra vállalkozott. A verset ugyanis Tóth Árpád, Babits és Kosztolányi is lefordította. A XX. század három nagy stílusművésze meglehetősen kimerítette a legtalálhatóbb szavak és legjobb költői fordulatok változatait. Új és hatásos variánst megalkotni nyilván rendkívüli ötletességet kívánó munka. A tizenhét éves fiatalember azonban a fordítást oly bravúrosan oldotta meg, hogy a szerkesztőbizottság A. Hollót a felfedezés örömeivel tette közzé.

A Honpolgár egy száma eljutott az Eötvös Lóránd Tudományegyetem főiskolai karának tanárához, dr. Nagyszentpéteri Gézához. Véleményéről az alábbi visszajelzést kaptuk:

„Az Idegen Nyelvi Tanszéken dolgozó kollégáknak is átadtam a Bajai Honpolgárt néhány napra. Közöttük van néhány jó nevű fordító-műfordító. A legnagyobb elragadtatás hangján szólt mindegyik a fordításról.”

Történt továbbá, hogy a Palimpszeszt Kulturális Alapítvány pályázatot hirdetett reneszánsz és kora-újkori irodalmi alkotások műfordítására. A költői versenyről a Magyar Nemzetben megjelent egy híradás, ám igen pontatlanul. A közleményből kifelejtették a kor behatárolását. Így történt, hogy a napilapot olvasó Ádám és számos társa az eredeti feltételnek meg nem felelő munkával pályázott. Ezért már a startnál diszkvalifikálta önmagát. Meglepő módon mégis kapott egy meghívót március 30-ára, a budapesti Francia Intézetben történő eredményhirdetésre. Bár a zsűri a kormeghatározásnak eleget nem tevő munkákat nem bírálta el, A. Holló-val kivételt tett. Színvonalra való tekintettel elfogadta, és az angol kategóriában második díjjal jutalmazta. Zsűrizésre az ELTE angol, latin, német, olasz, orosz, portugál és török tanszékeinek vezető oktatóit, valamint ismert műfordítókat kértek fel. Az angolból készült műfordításokat elbírálók közül két zsűritagot említék meg.

Géher István nevét részben Shakespeare-ről szóló rádióelőadásai, részben

hasonló témájú tanulmánykötete alapján ismerhetik olvasóink. Azt nyilván kevesebben tudják, hogy hét éven át az Európa Könyvkiadó szerkesztője is volt.

Réz Pál a hatalmas francia irodalmi kultúra ismertetése, széles körű népszerűsítése területén szerzett elévülhetetlen érdemeket. Saint-Simontól Voltairén és Baude-lairen át Semprunig fordítja, fordíttatja és szerkeszti számos kiváló szerző műveit. Harmincnégy éven át tevékenykedik a Szépirodalmi Könyvkiadó szerkesztőjeként. Aligha hihető, hogy a világirodalom színe-javán csiszolt ítélőképességű két kritikus Horváth Ádám művének érdemességét túlbecsülné. Valószínű tehát, hogy szerkesztőbizottságunknak az ifjú gimnazistáról kialakított kedvező véleménye nem elfogult provincializmusból táplálkozik.

Ezúttal Horváth Ádám három versét közöljük. Kis műfordítónk költészetét tudatosan Berzsenyi, Vörösmarty és Arany poézisébe gyökereztetni. Meggyőződése, hogy nyelvünk megújítása ebből a gazdag ősforrásból merítve végezhető csak el. Természetesen szó sincs arról, hogy füle érzéketlen lenne azokra a légiesebb harmóniákra, melyek a Nyugat nemzedékének húrjain zengenek fel. Alkatas, ösztöne azonban ahhoz a korhoz vonzza, melyben legerőteljesebben buzgott fel a nemzet alkotóereje. Még valamit: ez a síheder szépen és közérthetően ír. Nyilván abból indul ki, hogy a költészetben a Szépség és az Értelmelem nem szükségképpen Kain és Ábel módjára édestestvérei egymásnak.

Dr. Dániel József

Kérded, mért nem sírok soha?

Versbe' sírni mindig könnyű:
könnyek helyett tinta buggyan,
de az arcra száradt könnyű
le nem kopik soha onnan.

Utolsó emlék

Nincsen időm — pénzem sincsen:
eladtam már minden kincsem:
néhány versem, boldog óráim —
bú sincs, ami köszöntsön rám.

Itt állok pár kacat között,
a tűnt idő visszaröhgő:
minden rím és régi csengés,
minden hangzás, égi zengés

az elmúltak visszhangja lesz —
visszhangot meg bolond se vesz.
Egy dolog, mi velem maradt
— az sem jóból: hozzám ragadt —

régi tollamat a fáradt
kéz fogja, de ugyan minek?...
hisz a tinta beleszáradt,
és a szívem hideg... rideg...

Nagy Magyar Bánatom

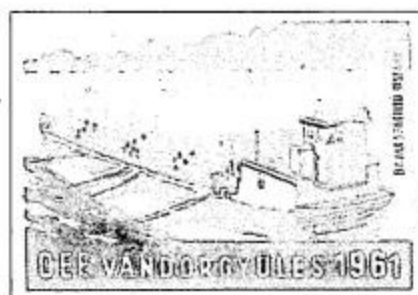
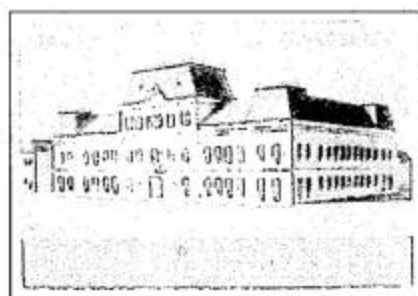
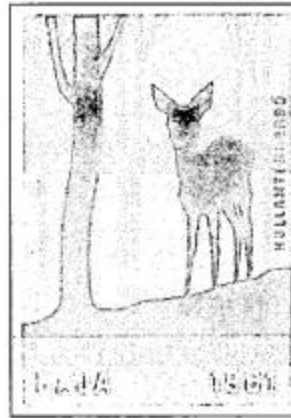
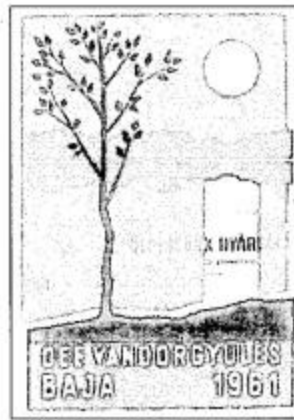
E hazát nem hagyhatom itt soha:
e tájat, e vizet, e bús eget —
legyen a sors bármilyen mostoha,
és zúduljon rám bárhány fürgeteg.

Vonuljon át itten e bús földön,
tiporja búzáink akármennyi nép,
vagy tűnjön úgy: e Gyűrű a börtön —
de benne Magyar Bánatom lángja ég!

Mert ha más nem, hát fájdalomunk közös,
vagy a gyűlölet mindig kölcsönös.
Bármí jöjjön: együtt futunk, ha kell,

vagy a harcmezőn együtt meghalunk —
és velünk elvész minden nagy dalunk —
s nem lesz, ki Magyar Sirámot énekel.

Horváth Ádám

A vándorgyűlések alkalmából kiadott gyufa-címke sorozat. — Millunov Dániel gyűjtése —

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

1961. évi bajai

v á n d o r g y ű l é s e

julius hó 7-én és 8-án

A DUNAÉRTÉRI ÁLLAMI ERDŐGAZDASÁG
TERÜLETÉN

UTIPROGRAM — TÁJÉKOZTATÓ

OEE 1961. évi vándorgyűlés tájékoztatója
— dr. Tóth Imre gyűjteményéből —

Erdészeti vándor- gyűlések Baján

Az 1866-ban az erdőbirtokosok és erdőtisztjeik által alapított Országos Erdészeti Egyesület (OEE) évente közgyűlést tartott, és tart ma is. A közgyűlés megtartására és erdőgazdálkodásának bemutatására időnként egy-egy nagy erdőbirtokos meghívta az egyesületet. Így a közgyűlés vándorgyűléssé alakult. Az erdők államosítása után a szakiskolás vagy szakvizsgázott erdészekkel bővült a tagság, és az OEE központ irányításával egy-egy állami erdőgazdaság és ennek egyesületi helyi csoportja volt a vándorgyűlés szervező házigazdája. A bajai székhelyű Duna-ártéri Állami Erdőgazdaság 1961-ben szervezte az OEE évi közgyűlését, bajai vándorgyűlését. Az 1961. július 7. és 8-i programhoz 6-án délután és este érkezett a mintegy négyszáz főnyi vendég. Elszállásolásuk a leánykollégiumban, fiúkollégiumban, tanárképző kollégiumban és a Béke Szállóban történt.

7-én a reggeli és ebéd a volt Központi Szálló Dózsa termében, a közgyűlés a Tiszti Klubban volt. Az egyesület főtitkárának beszámolója után az évenként három főnyi kitüntetettnek az egyesület megítéző szakmai díját, a „Bedő Albert díj”-at adták át. Az egyik kitüntetett az erdőgazdaság Tolna-szigeti csemetekertjének vezetője, Kis-Tóth Tamás erdész volt.

Ezután a gazdaság adottságait, nemesnyárjainak létesítését, erdőművelésének helyzetét és az ország hámozható nyárfarönk- és papírfá-ellátásában betöltött szerepét ismertető előadásokat hallhatták a résztvevők. Ebéd után a gemenci szarvas, majd a sekélyvízi hajózás és egyéb szállítási kérdések ismertetését követően szakmai vitával és összefoglaló értékeléssel zárult a közgyűlés.

Városnézés volt a következő program.

Másnap, 8-án tanulmányút következett. Az erdőgazdaság az akkori két vontatóhajójával vontatott uszályokban, lópokróccal letakart fapadokból létesített ülőhelyeken szállította a résztvevőket. Az első kikötési helyről Alsópörbölyön volt egy rövid kör-séta két témával, majd a másodikról a Pandúr-szigeten volt hosszabb séta öt témával.

Itt a kiszálláskor tízórai csomagot kaptak a résztvevők. A jó két kilométeres séta utáni beszállóhelyre álltak a hajók. Beszálláskor kapták lacipecsenyével, rétesel az ebédes szatyrot a résztvevők, amit a délutáni programhelyig, a csertai rakodóig tartó utazás közben fogyasztottak el. A háromtémás körséta után a „Kisz Tábor”-nál, a Türr István emlékmű közelében kötöttek ki a hajók, ahol nagy sátrakban ácsolt asztalokhoz szolgálták fel vacsorára a bajai halászlét.

A vándorgyűlésre érkezéskor egy-egy ajándécsomagot kaptak a vendégek, benne egy 28 oldalas úti program-tájékoztatóval, a szállás, étkező- és programhe-

lyek, valamint a tanulmányút térképvázlataival. Kisebb ajándékok is voltak a csomagban. A gyufagyár gyufásdobozokat, irattárcába való gyufát, a vándorgyűlésre készült gyufacímkéket adott. Az egyesület adta a vándorgyűlés művészi emlékérmét korai nyárleveles gally és papírtekerccs ábrával díszítve.

A helyi csoport az étkezések papírszalvétáit nyomtatta a Türr István emlékmű színes képével. Emlékbélyeget nem vállalt a Posta, de a küldött üdvözlőleveleket bélyegeit emlékbélyegzővel nyomta felül.

2002 júliusában ismét Baján tervezik az OEE vándorgyűlését. A két időpont között 1972-ben a két állami erdő- és

vadgazdaság, a gemenci- és a gyulaji, közösen rendeztek vándorgyűlést tolnai csemetekerti és Tamási melletti tanulmányúttal, melyek már a nyugati erdészeti gépek, finn, svéd, kanadai fakitermelő- és szállító gépek, olasz tuskózó gép működését is bemutatták. Remélem, jövőre is sikeres vándorgyűlésről számolhatunk be.

Dr. Tóth Imre

A szerző az OEE bajai csoportjának szervezője, és 1953-tól mintegy 30 éven át a titkára volt

Baráti György: Sugó-parton

PAPÍRSZELETKÉK

*Baráti György fotográfus
kiállítása*

A fényképezés kezdetei a XIX. század elejére nyúlnak vissza, de mai fejlettsége össze sem hasonlítható a kezdeti állapotokkal. Míg Magyarországon az 1840-es évek elején évente csak néhány ezer felvétel készült, addig ma, fényképezőgéptulajdonosok százezrei élnek szerte az országban, s az egy-egy évben készült színes felvételek száma milliókra rúg.

Az első millennium idejéig, a XIX. szá-

zad második felében a fényképezés eléggé költséges dolog volt, így a felső- és középosztály szórakozása volt. A legelső fotóamatőrök, tudósok, arisztokraták, iskolaigazgatók voltak, és a fotográfus szakma is kialakított egy hierarchiát. A kezdet kezdetén a fotográfusokat nagyon megbecsülték. Neves festők fényképeztek hivatás-szerűen vagy kedvtelésből és a fényképezés még kézműves foglalkozás volt.

A bajai fényképezés története 1878-ig nyúlik vissza, bár az első bajai fényképezésről a Rapcsányi monográfiában pusztán név nélküli említés található. Az első optikai szaküzletet Lázár Sámuel nyitotta 1896-ban. Fia, Lázár Lajos a helyi amatőr fotósok képeinek kidolgozását is vállalta. Az első bajai amatőr fotós, akinek képe az Amatőr című országos lapban is megjelent, Dely István volt. A századfordulón, 1900-ban rendezett helyi iparkiallításán Goldstein Márk és Perger Vince állított ki fényképeket. Az 1910-es évektől felpezsdült a városban a fotós élet, több bajai amatőr fotós állított ki képeket országos és külföldi kiállításokon, publikáltak az Amatőr c. folyóiratban. Mint látjuk, régi hagyományra, több mint 120 éves múltra tekint vissza Baján a fotótörténet. Ebbe, a 120 évvel ezelőtt indult történetbe kapcsolódott be Bajára kerülve Baráti György 1968-ban.

Baráti György Zentán született 1942-ben. Bajára 1965-ben költözött, ahol 1968-ban vonult be hivatalos katonai szolgálatra — ekkor, ott kezdett el aktívan fényképezni, s a honvédségnél két évtizedig fotószakkört is vezetett. A 32 év alatt, 1968-tól összesen több mint 250.000 felvételt készített, melyeket 41 csoportos és 5 önálló kiállításon mutatott be Magyarországon.

2001-ben a több mint három évtizedes alkotómunka keresztmetszetébe engedett bepillantást nyerni Baráti György — egy tematikailag igen gazdag válogatáson keresztül. Őszinte bemutatkozás, megnyílt, de egyben olykor szigorú tényfeltárás volt ez a tárlat egy korról, egy városról, egy emberről.

Az Újvárosi Általános Művelődési Központban kiállított képek születéséhez „csak-

” egy film kellett, egy fényképezőgép — és természetesen a hozzá való kéz. És persze szív. Mert azt gondolom, Baráti György felvételeink sajátosságát éppen a képek mögött megbúvó őszinteség, a téma iránti szeretet és az igaz ember-ség adja. Az ember-ség, az ember mivolt a maga egyszerűségével, egyediségével, ugyanakkor a maga gyarlóságával, esendőségével együtt.

Baráti Györgynek önmegvalósító hivatása a fényképezés. Egy nyíló, egy lehulló virág, egy érett gyümölcs vagy egy már nem létező városkép, életkép jól komponált, tónusos rajzában életfilozófia sűrűsödhet. Múlандó élethelyzeteket rögzítenek — ha másra nem, a megértőnek

képzelt utókorra kacsintva — Baráti György riport- és dokumentumfotói. Seregnyi emberközpontú tudomány — pl. a helytörténet vagy a néprajz — nem nélkülözheti a fénykép hitelesítő erejét. És ebben a Baráti-fotók igen fontos dokumentumértékkel bírnak. Hiszen a fénykép nélkülözhetetlen forrása például az életmódkutatásnak. Életre kelti a múzeumok tárgyi anyagát, mert megmutatja, hogyan viselték a megőrzött ruhadarabot, milyen frizurát, kiegészítőt vagy akár „arcot” hordtak hozzá. Megmutatja, hogyan rendezte el maga körül bútorait, használati tárgyait egy adott kor embere, milyen járműveket, eszközöket használtak a külön-

féle foglalkozást űző emberek. Mind-mind olyan dolog, amely ma természetesennek tűnik, ám 150 év elteltével valószínűleg már csak papírszeletké, azaz fényképek és természetesen filmfelvételek tanúskodnak róla.

Baráti György és a fotográfia kapcsolatát kutatva a híres gondolkodó, Nietzsche szavai jutnak eszembe: „A labirintusban járó ember soha nem az igazságot keresi, hanem a maga Ariadnéját.” Én azt gondolom, Baráti György megtalálta Ariadnéját.

Kovács Zita

Mészáros Gábor (Mész) keramikusszobrászművész alkotásairól első pillantásra is eldönthető, hogy kerámiaszobrokkal állunk szemben, nem pedig iparművészeti alkotásokkal. Absztrakt formavilágukkal feltűnően eltérnek a hazánkban elterjedt kerámiatárgyaktól. „Jellemző, karakteres plasztikai bármely csoportos tárlaton azonnal föl hívják magukra a figyelmet, a néző rögtön beazonosítja az alkotót, a tárgyat és a korábban látottakat.” — írja katalógus előszavában Pogány Gábor művészettörténész. Pedig az ősforrás nála is a természet. Származásánál fogva, de életfilozófiájából adódóan sem lehet ez másként:

„Ötéves koromig tanyán éltem, ahol a természet, az állatok világa, a tanyasi élet, létezésforma egy életre szóló élményanyagot, biztos gyökereket nyújtott számomra.

Továbbá nagyon meghatározó volt a falusi, kisvárosi miliő: a nyári poros, a tavaszi, őszi sáros, „kotús” utak, a nádasok, csatornapartok, füzesek, kiserdők, a magunk, utcabeli gyerekek által kialakított focipályák hangulata, játék lehetőségei.

Általános iskolásként a városi rajzszakkörben eltöltött négy esztendő munkája, ismeretanyaga, információ halmaza egyértelműsítette a továbblépés, a továbbtanulás lehetséges formáját, ami nem volt más, mint a szegedi Tömörkény István Művészeti Gimnázium.”

Az érettségi (1977) után felvételt nyert a Magyar Iparművészeti Egyetemre, ahol mestere Csekovszky Árpád volt. A diploma megszerzését (1983) követően néhány évig Budapesten, majd több mint egy évtizedig Nyíregyházán, a Művészeti Szakközépiskolában dolgozott művésztanárként az alkotás és tanítás kettős terhével és örömeivel. A művészlétnek és a művészi érvényesülésnek kétségtelenül ez a nehezebbik változa-

Mészáros Gábor: Idol 3. — Színezett porcelán - fémcső

A KERAMIKUS-SZOBRÁSZ

ta, mégis ebben a vidéki évtizedében tanúi lehetünk egy szellemiségében és mennyiségi paramétereit tekintve is imponáló életmű kibontakozásának. Például egyetlen esztendő alatt — 1999-ben — tizenegy csoportos és kilenc egyéni tárlaton mutatta be műveit, amelyeket Pogány Gábor ekképpen jellemez:

„Mészáros Gábor sajátos torzói képzőművészeti megközelítés szerint finoman, enyhe perverzitással megfogalmazott erotikus formák, a történelem előtti idők cserépidoljainak második évezred végi harmonikussá oldott, vaskosságuk ellenére szinte légies változatai... plasztikai nyelve éppúgy szól a viaszveszejtési eljárással

készült, tehát a forma legkisebb rezdülését is visszaadó bronzöntvényben, mint a legfinomabb porcelánban.”

Bajára is művésztanárként érkezett az elmúlt év augusztusában: a Jelky András Szakképző Iskola művészeti tagozatán tanít alakrajzot, mintázást és kerámiát. Alkotóművészként egy kiállítás sorozattal, összesen négy helyszínen mutatkozott (Petőfi-szigeti ifjúsági ház, Eötvös József Főiskola Gyakorló Általános Iskolája), illetve mutatkozik be (május: Eötvös József Főiskola, Pedagógiai fakultás, június: Alsó-Dunavölgyi Környezetvédelmi Felügyelőség Mérőközpontja). — részben már Baján készített alkotásaival. Márciusban a budapesti Árkád Galériában szerepelt, most pedig az Iparművészet című millenniumi kiállításon ugyancsak Budapesten. Munkamódszeréről kérdezve így válaszolt:

„Néha nagyon sokáig magamban hordom, dédelgetem az ötleteimet, miközben sok ötletrogzító rajzot készítek, amiket elteszek. Ezek részben beépülnek különböző munkáimba, vagy teljesen váratlan, inspiráció, élmény, hangulat hatására megszületik a megoldás, és a vázlatból, félkész munkából alkotás lesz.

Még főiskolás koromból is őrzök vázlatokat...

Máskor viszont véletlenül meglátok valamit, ami rögtön alkotásra inspirál. Az ilyen hirtelen ötletek rendszerint természeti formákból (kavicsok, kövek, fadarabok, termések, csontok) adódnak. A természethez való vonzódásom egyrészt az ötletek tárházaként működik, másrészt meghatározza munkáim karakterét, jellegét.”

Mészáros Gábor alkotásaira a tömörség, egyszerűség, a funkcionalitás tiszteletben tartása, színvilágára természetes színek, a föld színeinek alkalmazása (fémek, oxidok) jellemző, mind a tárgyaknál, mind a plasztikai feladatoknál. Fő törekvése a tartalom és forma, az idea és a technika, technológia szoros, zárt egységének megvalósítása. Kerámiaszobrokból általában pár darabos sorozatokat készít, mert mindig változtatható valami rajtuk, anyaguk, színezésük, égetésük, formaalakításuk...

Témát váltva beszélgetésünk végén közös lelkesedéssel Latinovits Zoltán és Sinkovits Imre versmondó művészetét emlegettük, s ha már költészetéről esett szó, művészi hitvallásaként Adyt idézte Mészáros Gábor:

„Akiben a világosságnak lelke él,
Kalapáccsal vagy e nélkül,
Álljon elő és küzdjön a világosságért!”

Schmidt Antal

Nagy András emlékezete Egy kisváros, Baja főépítészének munkássága

Nagy András építészmérnöknek, 1929-től Baja főépítészének munkássága a XX. század legvirágosabb időszakát öleli át. A városba érkezése a nagy gazdasági világválság idején történt, és a dátum egyszerűen jelzi egy igen nehéz korszak kezdetét, ugyanakkor Baja két világháború közötti, megyeszékhellyé válásának építészeti lehetőségeit is.

Baja az 1918-1921 közötti szerb megszállást követően Csonka Bács-Bodrog vármegye székhelye lett 1941-ig, a Délvidék visszacsatolásáig, ekkor Zombor lett ismét a megyeszékhely. Ezt követően 1944 végétől 1949-ig ismét Baja a megye székhelye az 1950-ben kialakított új közigazgatási beosztásig, amikor is az egyesített Bács-Bodrog és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, vagyis Bács-Kiskun megye székhelye Kecskemét lett.

Nagy András építészmérnök két írása olvasható e kiadványban. Mindkettő Bajáról szól, mély és igaz szeretettel beszél a városról, melynek szerelmese lett, pedig nem Baján, hanem Budapesten született 1989. november 5-én. Anyai nagymamája német asszony volt, s a korban teljesen természetes módon a rokonokhoz küldték, a csehországi Pressnitzbe „német szóra”. A nagybácsi ott zeneiskolai igazgató volt, s Nagy András a német nyelv elsajátítása mellett hegedülni tanult.

Az első világháborús katonai szolgálat után — ahogy visszaemlékezéseiben megírta — „Igen jó barátom biztatására 1920-ban beiratkoztam a műegyetemre. A tanulás mellett keresnem is kellett. Tuskihúzókat köszörültem, vonalzókat javítását vállaltam, amit Apa csinált meg otthon. Később, amikor már szakvonalon is jó hírem kerekedett, több kolléga kérésére rajzokat is készítettem nekik. 1924. április 11-én kitüntetéssel végeztem, és építészmérnök lettem.” Az egyetem több tanszékére hívták tanársegédnek, a statikai, a középkori, az épületszerkezeti tanszékre is. Ez utóbbit választotta, és Sándy Gyula építészmérnök mellett dolgozott 1924-től 1928-ig. Erre az időre így emlékezik: „Sándy tervezte a budai Krisztina körüli posta vezérigazgatóság épületét, ami évekig foglalkoztatta a Sándy-irodát, és így engem is. Első önállóan végigrajzolt munkám a kispesti evangélikus templom volt. Más tervezői stílus és több tanulás után vágyódtam, kértem magamat két ízben is

a berlini Collegium Hungaricumba, de professzorom ezt mindig megakadályozta, mondván, hogy neki rám szüksége van az iskolában, próbáljak itthon doktorálni. De nekem ez nem tetszett, és ezért 1928. december 31-én felmondtam, és a Töry és Pogány építészek irodájában vállaltam munkát.”

Rövid időt töltött itt, mert „hírül adták, hogy Sándy professzor városi főmérnököt keres valahova vidékre. Bementem a professzorhoz, aki azt mondta, ha akarom, menjek le Bajára, nézzek körül, és ha tetszik, ő ajánlani fog engem. Nekem a polgármester, dr. Vojnich Ferenc személye annyira tetszett, hogy a kedvéért elvállaltam a posztot. 1929. VI. 15-én véglegesen elfoglaltam helyemet a bajai városi mérnöki hivatalban. Itt már alig vártak, mert sok munka halmozódott fel. Horváth Béla kollégám és főnököm, a kedves, jóindulatú számvevőségek meg a polgármester vezettek be apránként az ügyek titkáiba. Lakást szereztek. Csónakomat, a „Bibic” dublót rögtön el tudtam helyezni a Bajai Evezős Egyesület csónakházában. Dr. Bernhart Sándor főügyész, egyetemi elnök és mások, Somogyi Elemér, dr. Bruszt Pál stb. tagokból alakult vonósnégyesbe is rögtön bevettek. Egy szóval felkaroltak, és ez nekem nagyon jólesett, és munkámat rendkívül ösztönzően befolyásolta. Kulturális életemet nem csak a vonósnégyes töltötte ki. 1930-ban megalakult a Liszt Ferenc Kör Zeneiskolája és zenekara is. Szántó Jenő kiváló hegedűművész jött le tánárnak és a zenekar vezetőjének.

Továbbtanultam tőle hegedülni, és a zenekarnak is buzgó tagja lettem. Sok szép hangversenyt rendeztünk. A vízi sportokon kívül a turisztika sem volt elhanyagolt terület.”

Nagy András otthonra talált Baján. Mindez a Körséta a városban című oldott hangvételi írásában — amit Rapcsányi Jakab 1934-ben megjelent Baja-monográfiájában közölt — olvasható. Ezt az írást ismét közöljük, mert a mára szinte elérhetetlen, könyvészeti ritkaságnak számító Baja-monográfia nem juthat el az olvasóhoz. A Körséta a városban látszólag párbeszéd egy budapesti építész kolléga és barát, valamint Nagy András között, melynek lehet valóságalapja is, hiszen valóban meglátogatták Őt fővárosi barátai, mégis személyes, sokszor esztétikai, építészeti vallo-

más a szeretett városról, az épített környezetről. Ifjabb Nagy András elmondásából tudjuk, apja többször is elmesélte Bajára érkezésének, az őt akkor ért apró impulzusoknak történetét, melyek gyakran szó szerint ismétlődnek a Körséta a városban című írásában. Fiktív párbeszéd ez, nagy András önmagával folytatott párbeszéde, tekinthető monológoknak is, de mindenképpen a befogadó város dicsérete, előfordul, hogy az építészeti megoldások bírálata is. Beszél a Margit-szigetig alakítható Petőfi-szigetről (az írás idejében ezt még Kis-Pandúrnak hívták), a görbe utcák emberléptékű, a szép gyakran meg sem magyarázható hatásáról, a játszótérek vidám gyerekseregéről, mely társadalmi különbözőségeik nélkül fogadta be jövevényeit, a Kossuth Lajos utca hársfáiról, melyek mára már nem léteznek, a Mátyás király tér eltűnt gesztenyefáiról, melyek a ma nemzedéke számára történelemmé váltak.

A Budapestről Bajára, a két világháború közötti időben végekre szorult városba érkezésnek személyes élményeit fogalmazza meg Nagy András, de mindezen átsugárzik az a mélységes szeretet, mely képessé tette arra, hogy a város lelkét ismerve, tisztelve az elődöket, életre szóló felelősségtudattal felruházva alakítsa a ma városának otthonosságérzetét.

Mindaz, ami Nagy András munkássága alatt bekövetkezett változás az épített környezetben, a mában is hat ránk. A megyeszékhely státuszának köszönhetően jelentős beruházások indultak. A két világháború közti nagy építkezések, melyeknek irányító-tervezője volt Nagy András, szervesen kapcsolódtak a város meglévő, épített környezetéhez, a város lelkéhez. ezért érezzük magunkénak, mert nem erőszakolt az építész semmilyen idegen, Bajához nem illő építményt a városra. Ismerete, mert ismerni akarta Baját. Leánya, Nagy Eszter mesélte, hogy vasárnaponként, az ebéd után sétálni ment a család, s ezeknek a sétáknak útvonala mindig a tervezett, vagy éppen már épülő épületek helyszínei voltak.

Az Emlékezések című írása rendkívül fontos várostörténeti dokumentum. A visszaemlékezések megírásának záródátuma 1960, de folyamatosan kiegészítette, pontosította a leírásokat, kézírással írt lapokon rögzítette az időközben bekövetkezett változásokat. Ezekkel a kiegészítésekkel bővített kézírata 1978. március 18-án zárul, egy évvel halála előtt. Az Emlékezések alcíme: „Baja város műszaki osztályának és közigazgatásának működéséről 1929 júniusától kezdve 1960 december végéig.” Mindaz, amit Nagy András leírt — munkáját a múzeum vezetőségére hagyva, hogy az utókornak megőriztessék —, most kerül először az olvasó kezébe. Sok-sok apró adat mellett, mely a ma építészeinek számára is

fontos információkkal szolgálhat, visszaemlékezései sokkal többek, mint tényrögzítések. Mára már csodaszámba menő emberi megnyilatkozások is felettesekről, beosztottakról, kiváló, egyszerű mesteremberekről, egészen a városi mindennapokat bemutató, gyakran észrevétlenül szereplőket is felvonultató működésig, mint amilyen az utcaseprő munkája nagy záporok után.

Kevesen vannak már azok közül, akik nagy Andrást személyesen is ismerhették. Mezei Lajos — kivitelező — a következőket meséli: „1959 végén kerültem az akkori városi tanácsához, amikor még Nagy András volt a városi főépítész. A barátok temploma felőli sarkok volt az irodája. A szobák egybe nyíltak, sokat járt át közénk, fiatalokhoz, és mesélt Bajáról, tapasztalatairól. Ekkor már nyugdíj előtt állt. Szakmai tudása, a város ismerete nekünk, huszonéveseknek csemege volt. Csüngtünk a szavain. De láttunk egy életformát is, melyet a mindennapokban megtapasztaltunk, s számunkra megmosolyogató volt, de a mai eszemmel tudom, így kellene élni, ha felelősséggel tartozunk egy városnak. Nagy András napközben végezte a munkáját, tisztességgel, becsülettel. Amikor lejárt a munkaidő, összerámolta az asztalát, levette a könyökvédőjét, magára terítette a ballonkabátot, karjára akasztotta az esernyőt, fejére tette kalapját, s elindult. Nem haza, hanem a hivatalbéli ismerősökkel s másokkal elindult a városba. Mentek végig a városon, megbeszélték a problémákat. Beültek valahova, ahol a megszokott társasággal találkoztak, beszéltek irodalomról, zenéről, Bajáról. Aztán a vacsora időre hazamentek. A hivatalban pedig nekünk, fiataloknak beszélt Baja csatoreményszeréről, a természetes vízfolyásokról, melyeket büntetlenül nem hagyhat figyelmen kívül a várost irányító ember. A magam tapasztalataiból tudom, mennyire igaza volt. Ismerte a várost, nemcsak épületeit, történetét, de természetét is. Mára kevesen ismerjük, s a természet igencsak bosszút áll. Tőle tudom a Kenderes vízhálózatát, s szomorú résztvevője vagyok néha annak, ma mennyire nem ismerjük városunkat. A szakadó Sugovica-partot, a Kenderes vízfolyásait. Ő ismerte, mert ismerni akarta, munkája felelősségét érezve. Egy kicsinyke történetet mesélek el, amit gyerekkoromban egy vasárnap ebédkor hallottam apámtól, akinek asztalosüzeme volt. A harmincas évek második felében épült a városi kórház szülészete, és az asztalosmunkát édesapámék végezték. A műszaki átadásnál ott volt Nagy András, és a már lemázolt ablakokról leszedette a sarokvasakat, hogy megnézzék, lekenték-e miniummal. A mai embernek ez hihetetlen, de eddig terjedt akkor egy városi főépítész maga vállalta felelőssége. A '80-as évek második felében, amikor a szülészetet

felújították, és ki akarták cserélni a nyílászárókat, elkezdtek bontani, de rájöttek, hogy annál különben nem tudnak betenni, maradtak a régiak. Kicsinyke történet ez, de egy eltűnt világ mentalitásának, az építész felelősségérzetének bizonyítéka.”

Nagy András 1929-től nyugdíjba vonulásáig, 1961-ig volt Baja város főépítésze. E 32 év alatt a folytonosságot képviselte, következetesen végigvitt városépítészeti koncepciót tudott megvalósítani a lehetőségek, a gazdasági adottságok, a háború és az 1945 után kialakult nagy változások forgatagában. Igaz, 1945 után egyre nehezebben. Talán evvel magyarázható, hogy Emlékezések c. írásának befejezésében a következőket mondja: „Nagyon örültem, hogy 1961. január 1-jén nyugdíjba vonulhattam.” Elbeszélése indulatok nélküli, mélységesen megértő, de nem hiányolja a kritikát sem.

Munkássága példaértékű, hiszen nyugdíjaztatása után továbbra is járta a várost, s készítette műemléki felméréseit Baja épületeiről, pauszra mentve a pusztuló értékeket. A városba érkezésétől kezdve folyamatosan fényképezte az épületeket. Ezekből a fényképekből, valamint műemléki rajzaiból közlünk néhányat a kötetben. A fényképek túlnyomó többsége az ún. Borbíró-émlékalbumból való. Ezt az albumot a Türr István Múzeum őrzi, melyben Borbíró (Vojnich) Ferenc polgármester hivatali működésének idején megvalósult építkezések, a város jelentős épületeinek fotói találhatóak, melyeket Nagy András készített.

A ma és a jövőendő olvasói számára rövid épülettörténeti, utcanévváltozásokat rögzítő, valamint neves személyiségek életrajzát röviden bemutató ábc-rendes „útmutató” közlünk mellékletként, valamint egy múlt századfordulós Baja-térképet szemlélhet az olvasó, melyen a városrészek, épületek elnevezései jól láthatók. Ezt a térképet még a húszas-harmincas évek fordulóján is használták a „mérnöki hivatalban”. Sajnos, a két világháború közötti időkből jól áttekinthető térképet nem találtunk, ezért a Nagy András fémjelzte építészeti változások e térképet vizsgálva válhatnak a ma olvasója számára is értelmezhetővé.

E kis kötet — Nagy András emlékezetét őrízve — tiszteleg egy kiváros építész, emberi nagysága előtt ma, az új évezred kezdetén. Ezúton is köszönetet mondunk ifj. Nagy Andrásnak, hogy támogatta a kiadvány megjelenését, és Nagy Eszternek, hogy édesapjuk hagyatékát megőrizte.

Merk Zsuzsa

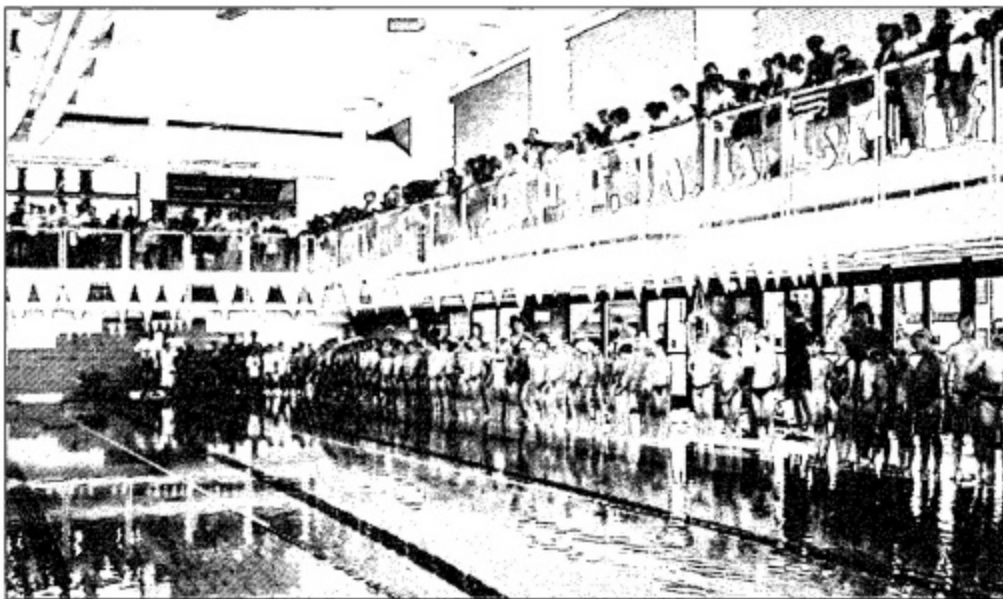
(A könyv megvásárolható a Türr István Múzeumban)

A tizedik PONTY-PORONTY úszóverseny elé

Tízéves a PONTY-PORONTY úszóverseny. Lázás készülődés folyik a tizedik születésnap forduló megrendezésére. Ebből az alkalomból beszélgetek Váradai Lajosnéval (V), a PONTY-PORONTY Alapítvány kuratóriumának elnökével és Weidinger Júlia Delphine (W) versenybíróssági elnökkel.

már közérdeklődésre számot tartó rendezvény. Voltak közben nehéz napok is?

V: – Először is anyagi bázist kellett teremtenünk, s ez nem volt könnyű. Eleinte az iskolai alapítványokból és pályázatok útján szereztük meg a szükséges anyagi fedezetet. Ekkor még szerényebb keretek közt folytak a versenyek. Aztán 1995-ben

Rajt előtt a „ponty-porontyok”

– A PONTY-PORONTY elnevezés sok játékoságot és némi titokzatosságot rejt magában. Kik azok a ponty-porontyok?

W: – Ők a már úszni tudó 1-2. osztályos kisdíjakok, sőt az utóbbi években már óvodások is vannak köztük. Az ő számukra korábban nem volt lehetőség úszótudományuk bemutatására.

V: – 1992-ben kezdődött. Az Újvárosi Általános Művelődési Központban harmadik osztálytól felfelé működtek úgynevezett úszó osztályok, melyek iránt az érdeklődés nőttön-nőtt már az 1-2. osztályban is. Ezek a kicsik részt vettek az úszóoktatásban, lelkesen jártak az uszodába, de tudásukat bemutatni, versenyezni sehol sem tudtak. Ekkor dugtuk össze a fejünket, hogy miképpen teremthetnénk versenyzési lehetőséget az ő számukra is.

– Kinek az ötlete ez a szellemes elnevezés?

V-W: – Arra már senki sem emlékszik. Éppen ezért kollektív ötletnek tartjuk. Ez a kollektivitás jellemző immár tíz évi működésünkre is.

– Ebből az összefogásból született ez a ma

egyik „porontyunk” édesapjának jóvoltából saját alapítványunk lett.

– Tíz év alatt hogyan alakult az érdeklődés a verseny iránt?

W: – Évről évre nőtt. Első alkalommal 128 résztvevőnk volt. 1996-ban, Baja városá nyilvánításának 300. évfordulóján már háromszáz poronty úszott a medencében. Leírhatatlan élmény volt látni a színes fürdőruhás apróságokat, amint felnőttekhez méltó erőfeszítéssel fogyasztották a medence métereit, s a karzaton az értük izguló szülőket, nagyszülőket, testvéreket.

V: – Ez, az 1996-os úszóverseny volt az ötödik, tehát születésnapot is ünnepeltünk. A „ponty-porontyok” körülállták az ünnepi tortát, a villanyfény kialudt, s csak a toragyertyák meghitt világánál köszöntöttük egymást. Rendezvényünk még ünnepibb, még színesebb, mióta saját indulónkra vonulhatunk be. Pethő Attila, a Liszt Ferenc Zeneiskola igazgatója, egyik poronty apukája szerezte számunkra.

– Azóta megint eltelt öt év...

W: – Valóban. Ez alatt az öt év alatt verse-

nyünk túlnőtt a városhatáron. Egyre többen jelentkeznek a környékről (Bácsalmás, Bácsbokod, Bácsborsód, Bátmonostor, Csátalja, Csávoly, Érsekcsanád, Érsekhalma, Felsőszentiván, Hajós, Szeremle, Vaskút), sőt a megyehatáron túlról is (Bátaszék, Budapest, Pörböly, Szolnok).

– A sportversenyeken fontos szerepük van a helyezéseknek és az eredményeknek...

V: – Igen. Mivel a részvétel és az úszósport megszerettetése a cél, minden gyerek névre szóló emléklapot és ajándékot kap. Egyik sem tér haza csalódottan. Az első három helyezett érmet, a következő három oklevelet kap, és mind a hat magára öltheti a — csak arra az alkalomra készült — Ponty-Poronty emblémás pólót.

– Az idén már tízéves tapasztalattal rendelkeztek. Meghozza-e a gyümölcsét a befektetett munka?

W: – Feltétlenül. Az edzők ilyenkor megfigyelhetik, felfedezhetik a leendő tanítványokat, a jövő bajnokait. Jelentős eredmény még, hogy amelyik gyerek óvodás korától PONTY-PORONTY-ként megmérteti magát, mire a szövetségi versenyre kerül, már bizonyos tájékozottságra, versenyrutinra tehet szert.

– Gondolom, ma már senki sem vitatja, hogy a PONTY-PORONTY úszóverseny Baja város jelentős eseményei közé tartozik. Van-e valami tervetek, titkos vágyatok a tizedik verseny előtt?

V: – Igen, van. Az előző évekhez hasonlóan szeretnénk, ha pályázatunk az idén is sikerrel járna. Megköszönjük korábbi támogatóink áldozatkész segítségét, és hisszük, hogy reájuk az idén is számíthatunk. Szeretnénk a tizedik versenyt még színesebbé, felejthetlenebbé és meglepetésekben gazdagabbá tenni. Tesszük mindezt annak reményében, hogy a Duna mellett felnövő gyerekeknek, városunk legifjabb honpolgárainak kedvenc sportjává válik az úzás. *– Szívből kívánom, hogy reményeitek valóra váljanak.*

Sárosy Józsefné

Kedves Olvasónk!

Ha adományával szívesen hozzájárulna a legkisebbek úszóversenyének további sikeréhez, rendelkezésére bocsátjuk a PONTY-PORONTY Alapítvány számlaszámát:
Erste Bank Rt. Bajai Igazgatóság
11621005-02126700-21000003

„Ecce Homo” az ezredfordulón

II.

Folytatva a tükörbe néző ember önmagáról szóló tünődéseit, jelen írásomban az ember **társadalmi meghatározottságáról** folytatnám szubjektív nézőpontú elemzésem.

Biológiai/természeti lényként történő formálódásunk napjainkig alapvetően tudatos beavatkozás, irányítás nélküli határrendszerek szövevényeként zajlott, s talán a jövőben sem küszöbölhetők ki az eddig már ismert és még sok egyéb ismeretlen természeti tényező befolyásoló szerepe biológikumunk változásának folyamatából. A géntérkép elkészítése, a génebesztet és klónozás gyakorlatában megvalósítható lehetőségek birtokában azonban már valódi „mesterséges szelekció” indulhat meg, gyorsulhat fel, amely folyamat kimenetelét egyszerre könnyűnek és nehéznek (szinte lehetetlennek!) is mondhatom. Mindkét jelző bekövetkezése logikus érveléssel bizonyítható. A kapcsolatos tudatos emberi beavatkozások a racionális (ésszerű), szigorúan tudományos megfontolások esetén is „több esélyes” következményekkel járhatnak. A felgyorsított tökéletesítés, azaz az egyre „ideálisabb embertípus” létrehozása ugyanúgy a biodiverzitás (biológiai sokféleség) csökkenéséhez vezethet, mint a természetű növények és tenyésztett állatok esetében ezt világméretben tapasztalhatjuk. Nem is beszélve arról, hogy az ellenálló képesség, az „életre valóság” szűkülésével is jár az ilyen igényű gyakorlat. Az irányított génszelekció az ember esetében a jogilag és erkölcsileg eddig jórészt tabunak mondott — „az ember nem lehet kísérleti nyúl” — állapot megszűnését jelentheti. Eddigi történelmi tapasztalataink alapján ugyanis csak azt állapíthatjuk meg magunkról — az életét tudatosan megtervezni képes élőlényről — hogy sem a jogi, sem az erkölcsi elvárások területén sem tudott közös nevezőre jutni a Földön!

Mit jelenthet ez a jövőre nézve? Ha az emberi faj biológikumának alakulásában sem tudjuk hatástalanítani a „pokolgépet”, mint a jelenleg felhalmozott nukleáris energiahordozók és drasztikus környezetszennyeződést okozó ágensek által megindult „ketyegő időzített szerkezetek” alapján tapasztalható, csak növeljük az okokat a kiszámíthatatlan jövőnköt illetően!

Miért e borúlátó jóslat?

A „társadalmivá” lett ember, amióta „öntudatra ébredt”, csak a hatalmi/politikai erő dominanciája állapotában él. Ebből következik, hogy a hatalmon lévő ember vagy embercsoportok által megfogalmazott gondolatok (elvek, elvárások) jogi-, erkölcsi normákkal

megtámogatva ideig óráig elfogadottak, hatnak is egy darabig, de mindig akadnak „törvénszegők”. Mindig volt ember, voltak embercsoportok, akik a kodifikált szabályokkal, vagy pl. a szigorúan tudományos életben ható, még kevésbé egységes etikai normákkal helyezkedtek szembe. Volt már számtalan példa a történelmi időkben, hogy a gazdasági, ideológiai, világi vagy vallási hatalmat gyakorló uralkodó/uralkodók saját vagy más népekre/nemzetekre kényszerítettek nézeteket, szokásokat, életmódokat stb., amelyekkel felgyorsult vagy visszamaradt az illető embercsoport fejlődése, előrehaladása. A tudományosság burkába takarózó élettér, ill. fajelmélet, az egymással rivalizáló egyedüli és csalahatatlanság jelzőjű vallási hatalmi törekvések jelentősen osztották meg az egyidőben élő emberiséget.

A természet erőt egyre mohóbban kiszoroló ipari technológiák, technikák eltérő érdekrendszerek között működnek, s nehezítik meg a károsító hatások egységes, globális elveken működő megfékezését.

A csoportos/kollektív elvárásokkal szemben mindig fellelhető „személyes szabadságérzet” sokszor produkál és produkált olyan döntéseket, amelyek helyessége csak utólag derülhet ki. A biológiailag és társadalmilag is valódi másság állapotában élő embernek azonban előbb-utóbb meg kell találnia azt a **kevés közöset**, amelyet az árvízen úszó fatörzsre telepedett „róka és nyúl békés együttesével” jelképezhetnénk.

Ha az ember, a biológiailag sajátos, de egységes fajhoz tartozó lény következetes jogos viselője szeretne lenni „a tudatos absztrakt gondolkodásra alkalmas lény” jelzőnek, sürgősen meg kell találnia azokat a közös nevezőket, amelyeknek valóban az egész emberiségre egyaránt nélkülözhetetlen betartandókat jelentenek jelenben, jövőben. Ezek elsősorban racionális megfontolások, amelyek alapvetően az e világi jelenségeket vizsgáló természettudományos kutatások jól hasznosítható eredményeire támaszkodva ismertetik meg a Földön élő emberrel az alábbi alapelveket és az ezek alapján végezhető cselekvések lehetőségeit:

1. Az ember biológiai/természeti lény mivoltát mindenféle társadalmi érdekeltségnek figyelembe kell vennie,

2. Egységes, egész világra érvényes jogi normákban kell rögzíteni és gyakorlattá tenni ember mivoltát, a természethez kapcsolódó szükségszerű és jogos szálakat, valamint a természetbe történő beavatkozások, felhasználás-változtatás mértékeit,

3. A személyes meggyőződésből, érzelmekből (világi vagy vallási) fakadó cselekedeteink nem kerülhetnek ellentétbe a „nemzetközi alapelvekkel”.

4. Minden ember kötelessége a tőle telhető mértékben segíteni a „világelvek” megvalósulását!

Amennyiben ezen alapelvekben nem tudunk megegyezni a közeljövőben, nem tudok fényes jövőt jósolni a Homo Sapiensnek.

A vészharangot olyan magasra tegyük és úgy szólaltassuk meg, hogy azt minden Földön élő ember észlelhessen!

Lehet, hogy egy garantált, megvalósításra képes embertípust csak mutációval, majd az azt követő klónozással állíthatnánk elő egy jelenleg még nem létező óriási génlaboratóriumban, a megoldás eredménye mindenképp unalmas látványt jelentene jövőbeni fajtestvéreinknek.

Inkább javasolnám a **néhány közöset** elfogadó, sokarcú utódainkat a jelen problémák gyökeres és végleges megoldásához!

Dr. Laki Ferenc

BAJAI HONPOLGÁR

Városi és Környezetvédelmi Bizottság
2001. május 2. 1127. szám

Városhatár és
Környezetvédő Lap

Megjelenik minden hónap
első napján ISBN 1416-4469

<http://www.bajaobs.hu/baja/honpolgr/mutato.htm>

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felelős vezető:
Bánati Tibor

Tagjai:

Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó,
Kovács Zita, dr. Laki Ferenc,
Sárosy Józsefné, Schmidt Antal

Tervező szerkesztő:
Bálint Attila

Lapalapító és kiadó:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Postacím:
6500 Baja, Oltvány Imre u. 14.

Fenntartó:
Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt.

Bajai Fiókja 11732033

Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.

Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ŐRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.